

ЧЕКОРИ КОН ИНТЕРКУЛТУРАЛИЗАМ
HAPA DREJT NDËRKULTURALIZMIT
KÜLTÜRLERARASILİĞA YÖNELİK ADIMLAR
STEPS TOWARDS INTERCULTURALISM

Издавач: Нансен Дијалог Центар Скопје
ул. Бахар Моис 4, 1000, Скопје

Наслов на публикацијата: Чекори кон интеркултурализам

Автори: Сонај Билал, Биљана Крстеска-Папиќ, Осман Емин

Уредник: Ветон Зеколи

Лектор: Александар Донеvски

Електронска реализација: Ване Рујков

Печати: Фокус Принт

Тираж: 300

Copyright © 2022 Нансен Дијалог Центар Скопје
Прво издание 2022 година

CIP – Каталогизација во публикација

Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

37.017:316.723-021.463(036)

Чекори кон интеркултурализам / Сонај Билал, Биљана Крстеска-Папиќ,
Осман Емин - Скопје: Нансен Дијалог Центар, 2022. – 259 стр.; 65
илустрации, 14x16,5cm.

ISBN-13 978-608-5005-08-6

COBISS.MK-ID 58628357

Botues: Qendra për dialog Nansen Shkup
rr. Bahar Mois 4, 1000, Shkup

Titulli: Hapa drejt ndërkulturalizmit
(titulli i origjinalit Чекори кон интеркултурализам)

Autorë: Sonaj Bilal, Biljana Krsteska-Papiq, Osman Emin

Redaktor: Veton Zekolli

Përkthimi nga gjuha maqedone: Lindita Abdullahu

Realizimi elektronik: Vane Rujkov

Shtypi: Fokus Print

Tirazhi: 300

Copyright © 2022 Qendra për dialog Nansen Shkup
Botimi i parë, viti 2022

CIP – Каталогизacija во публикација
Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

37.017:316.723-021.463(036)

Hapa drejt ndërkulturalizmit / Sonaj Bilal, Biljana Krsteska-Papiq, Osman Emin - Shkup: Qendra për dialog, 2022. – 259 fq.; 65 ilustrime, 14x16,5 cm.

ISBN-13 978-608-5005-08-6

COBISS.MK-ID 58628357

Yayımcı: Nansen Diyalog Merkezi Üsküp
Bahar Mois 4, 1000, Üsküp

Başlık: Kültürlerarasılığa Yönelik Adımlar
(Kitabın orjinal adı Чекори кон интеркултурализам)

Yazarlar: Sonay Bilal, Bilyana Krsteska-Papik, Osman Emin

Editör: Veton Zekoli

Makedoncadan çeviri: Osman Emin

Elektronik düzenleme: Vane Ruykov

Basım: Fokus Print

Baskı adeti: 300

Copyright © 2022 Nansen Diyalog Merkezi Üsküp
Birinci Basım, 2022 yılı

CIP – Каталогизacija во публикација
Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

37.017:316.723-021.463(036)

Kültürlerarasılığa Yönelik Adımlar / Sonay Bilal, Bilyana Krsteska-Papik, Osman Emin - Üsküp: Nansen Diyalog Merkezi Üsküp, 2022. – 259 sayfa.; 65 resim, 14x16,5 cm.

ISBN-13 978-608-5005-08-6

COBISS.MK-ID 58628357

Publisher: Nansen Dialogue Centre Skopje
Bahar Mois no. 4, 1000, Skopje

Title: Steps Towards Interculturalism
(original title Чекори кон интеркултурализам)

Authors: Sonaj Bilal, Biljana Krsteska Papikj, Osman Emin

Editor: Veton Zekolli

Translation from Macedonian language: Aleksandar Donevski

Electronic realization: Vane Rujkov

Printing: Fokus Print

Print run: 300

Copyright © 2022 Nansen Dialogue Centre Skopje
First edition, 2022

CIP – Каталогизација во публикација

Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

37.017:316.723-021.463(036)

Steps towards interculturalism / Sonaj Bilal, Biljana Krsteska Papikj, Osman Emin - Skopje: Nansen Dialogue Centre, 2022. – 259 pages.; 65 illustrations, 14x16,5cm.

ISBN-13 978-608-5005-08-6

COBISS.MK-ID 58628357

Македонски

Вовед	8
Интеркултуризам и поединецот	12
Интеркултурализам и група	54
Интеркултурен дизајн	66

Shqip

Hyrje	72
Ndërkulturalizmi dhe individi	77
Ndërkulturalizmi dhe grupi	108
Dizajni ndërkulturore	120

Türkçe

Giriş	136
Kültürlerarasılık ve Birey	141
Kültürlerarasılık ve Gruplar	172
Kültürlerarası Tasarım	184

English

Introduction	200
Interculturalism and the individual	205
Interculturalism and the group	236
Intercultural design	248

Нансен Дијалог Центар Скопје

Сонај Билал · Биљана Крстеска-Папиќ · Осман Емин

Чекори кон интеркултурализам

Скопје, 2022

Вовед

Креирањето на овој мал водич низ интеркултурни предизвици беше поттикнато и произлезе како резултат на желбата да се надминат многубројни дилеми, а понекогаш и погрешни перцепции за интеркултурните аспекти на воспитно-образовниот процес.

Би сакале овој прирачник да биде лесен, јасен и едноставен компас во училиштата и училниците при соочување со секојдневни, чести прашања со интеркултурен предзнак.

Интеркултурното образование се стреми кон континуирана поддршка на богатството на разновидности во речиси сите сфери на човековото живеење. Тоа е образование фокусирано врз промоцијата на еднакви можности, човекови права, недискриминација, емпатија, прифаќање и почитување.

Токму затоа *интеркултурното образование им е потребно на сите деца и ученици, независно од возраста.*

Освен тоа, *интеркултурното образование треба да биде природно вградена компонента во секојдневниот воспитно-образовен процес*, независно од етничката и јазичната структура на учениците и на наставниците во едно училиште.

Интеркултурното образование не се занимава само со етнички, расни и јазични различности, туку треба да влијае и врз градењето на свесноста кај учениците за различностите присутни во повеќе сфери на секојдневното живеење (како на пример, социјален статус, пол, возраст, професија, семејно потекло, стил на учење, начин на исхрана, физички изглед и сл.).

Оттука јасно произлегува дека *овој вид на образование не може да подразбира воведување на посебен наставен предмет*, туку треба да биде одраз на кроскурикуларен пристап, исто како што треба да биде елемент и на формален, но и на „скриен“ курикулум.

Искрено се надеваме дека овој материјал ќе послужи како поддршка на наставниците, стручните соработници, родителите, но и заинтересираните поединци во развивањето на инклузивна и топла атмосфера во училниците, со цел секој да се чувствува добредојдено, препознаено и прифатено!

Од авторите

„Никој не се родил мразејќи друга личност поради бојата на кожата, нејзината историја или религија. Луѓето мора да научат да мразат и ако тие навистина научат да мразат, тогаш можат да научат и да сакаат, бидејќи љубовта во човековото срце доаѓа многу поприродно од нејзината спротивност.“

– Нелсон Мандела –

Интеркултурализам и поединецот

Почит кон посебности

Името (и презимето) се одраз на личниот и семејниот идентитет на секој поединец и заслужуваат посебна почит и внимание, особено во училиштен контекст. Учениците и наставниците често во училишниот амбиент имаат можност да се соочат, сретнат и запознаат со имиња и презимиња од различен културен контекст. Истото треба правилно педагошки да се исползува во насока на интеркултурно сензибилизирање на учениците и наставниците за прифаќање, емпатија и отвореност.

Секое име (и презиме) има одредена приказна, значење, симболика и емотивна димензија, пред сè, за ученикот/чката, односно наставникот/чката, а потоа и за нивните најблиски, што е дополнителна причина за негување на интеркултурната осетливост преку повеќе конкретни и лесно применливи чекори:

1. Дознајте го значењето на своето име, но и на имињата на вашите ученици, колеги и соработници во воспитно-образовниот процес.

Од помош може да бидат разновидни игри чија цел е откривање и запознавање на имињата, како на пример: Мојот бец; Распеано име; Разиграно име; Име + особина/боја/звук; Приказна за моето име и сл.

2. Користете релевантни извори преку кои можете да дознаете повеќе за потеклото и значењето на имињата.

Ономастикони може да бидат корисни извори на проверени толкувања и објаснувања за значењето на имињата.

3. Поттикнете ги учениците да раскажат приказна за своето име, односно, кој им го одбрал името, дали го носат по некој член на семејство, што значи нивното име, дали се задоволни со изборот на името и сл.

Креирајте безбедна клима во групата во која учениците би се чувствувале сигурно и добредојдено при споделувањето на својата приказна. Не смее да се дозволи исмевање во групата, несоодветно коментирање или навредување. Погрижете се секое дете да има доволно време за раскажување. На секое дете да му се дозволи да сподели онолку информации за своето име колку што сака, без дополнително инсистирање и потпрашување за одредени аспекти поврзани со името.

4. Запознајте го културниот контекст од којшто потекнува името (презимето) на вашите ученици и соработници.

Олеснителна околност е доколку од претходно ги имате имињата на учениците и можете да проучите и прочитате повеќе за некои од нив.

5. Обидете се правилно да ги запомните имињата на вашите ученици.

За оваа цел може да се користат повеќе лесни начини за побрзо запонување на имињата на голем број ученици, како: беџови, картички со имиња или самолепливи ленти со испишани имиња поставени на клупите. Пожелно е да се избегне обраќање со форми како што се: Ти во првата клупа; Девојчето до вратата; Момчето со црвена блуза и сл.

6. Доколку не сте го разбрале името (презимето), упатете молба до ученикот/чката да го повтори уште еднаш, со цел да го избегнете неправилното изговарање.

Не е непристојно да се упати прашање со цел детето повторно да го претстави името доколку не сте го разбрале. На пример: Навистина би сакал/а правилно и точно да го изговорам твоето име. Те молам за помош! Како да го изговорам правилно? Те молам повтори ми го уште еднаш полека!

7. Внимавајте на правилен изговор и акцентирање на името (презимето).

Доколку не сте сигурни како правилно да се изговори и акцентира името, може да побарате помош и од ученикот/чката, но и од членовите на нивното семејство. Овој вид на иницијатива ќе биде од големо значење за нив, бидејќи е одраз на почит.

8. Овозможете им на учениците да реагираат во случај на неправилно изговарање на нивното име.

Наставникот/чката може да реагира и кај другите колеги и соработници доколку забележи дека името или презимето на одредени ученици се користи во неправилна форма. Тоа на децата им дава дополнителна сигурност.

9. Доколку го изговорите името погрешно, коригирајте се веднаш.

По претставувањето на секој ученик/чка, добро е веднаш да се повтори името на ученикот/чката, бидејќи тоа овозможува проверување дали точно сте го слушнале и изговориле.

10. Не ги скратувајте имињата (презимињата), бидејќи тие често остануваат како трајни прекари.

Никогаш не ги скратувајте имињата без дозвола од страна на учениците или на нивните семејства. Внимавајте тоа да не го практикуваат ниту соучениците или вашите соработници, колеги. Доколку и се дозволени одредени прекари, обрнете внимание тие да не бидат со негативна конотација и да не бидат римувани во потсмевлив контекст (пр. Ана банана, Анета паштета). Во случај на подолги имиња, кои можеби се поспецифични, при изговорот не треба да се инсистира на нивно скратување во насока на полесен изговор, бидејќи со тоа се занемарува идентитетот и културното потекло на ученикот/чката.

11. Неумесни се коментарите како: Колку чудно име имаш!; Зошто ти дале такво име?; Не е тоа типично машко/женско име?; Зошто ти дале толку долго име?; Никогаш нема да ти го запознај името? и сл.

Препораките се однесуваат и на презимињата и на коментирањето на нивното географско, етничко потекло и сл. Секако дека понекогаш имињата може да се потешки и поспецифични за изговор, но со горенаведените коментари се праќа порака дека личноста е отфрлена и неценета и дека не се почитува.

12. Дознајте на кој начин се пишуваат одредени имиња на различни писма.

Поттикнете ги учениците да креираат катче во кое ќе бидат истакнати и напишани нивните имиња на повеќе различни писма кои се користат во светот, што позитивно ќе влијае врз љубопитноста на учениците и врз ширењето на нивните хоризонти.

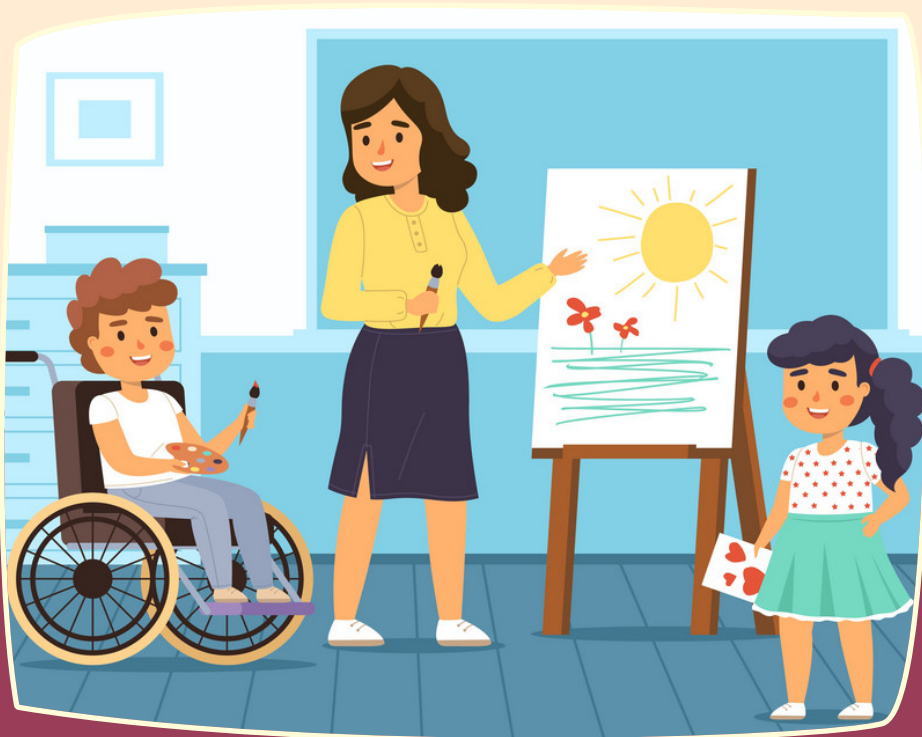
13. Не ги преведувајте имињата и не ги заменувајте со слични имиња присутни во други култури и јазици.

Чести се примери со користење на заменски имиња (кои произлегуваат од буквалниот превод, на пример: Дрита = Светлана, Убавка = Букурије, Снежана = Snow White и сл.).

Надворешниот, физичкиот изглед, начинот на исхрана, родот/полот, социјалниот статус или одредена здравствена состојба и сл. често знаат да бидат основа за етикетирање на одредени ученици и наставници.

Прифатеноста на поединецот треба да подразбира свесност и осетливост и за овие аспекти и тие да не се доживуваат како бариера и бреме, туку како предност и можност за културно збогатување и развивање како на личен, така и на професионален план. Со ваков пристап ќе поттикнеме создавање на безбедна и инклузивна училишна средина.

1. Почитувањето на надворешниот, физичкиот изглед подразбира свесност за посебностите што секој од нас ги носи во однос на својата висина, телесна тежина, боја на косата и нејзината текстура, форма и боја на очите, како и присуство на одредени медицински помагала (како на пр. наочари, слушно апаратче, перика, забна протеза, како и друг вид на протези и др.)

2. Различните стилови на исхрана кај учениците/наставниците треба да бидат препознаени како дополнителен стимул за интеркултурни сознанија, забележувајќи го позитивниот предзнак и пристап.

3. Стереотипните родови улоги треба да се избегнуваат и надминуваат внимавајќи на следниве препораки:

- учениците (секогаш кога е изводливо) да бидат организирани во родово хетерогени групи,
- да се избегне поделбата на т.н. типични женски, односно машки бои и предмети при избор на работен материјал или униформа (пр. розов лист или беџ наменет за девојчињата, наспроти зелен за момчињата),
- при изборот на играчки и реквизити треба да се внимава тие да им бидат лесно достапни на сите, почитувајќи го личниот избор на учениците и не алудирајќи на т.н. машки наспроти женски игри, спортови, професии и др.,
- промовирање на позитивни примери и модели на успешни жени и мажи во различни сфери од секојдневно живеење.

4. Во прилог на почит кон социјалниот момент неопходно е наставниците да бидат добро запознаени со семејното потекло и условите на живот на секое дете. Важно е да се избегнат јавно упатени прашања кон учениците во однос на професијата, образованието или работното место на родителите/старателите кои би придонеле за етикетирање на одредени ученици. Запазувајќи го социјалниот статус на учениците, секогаш треба да се има предвид дека сите деца не располагаат со различни видови на материјали, ресурси или услови за реализирање на одредени видови на активности, задачи и сл.

Збогатете ги училниците со резервен работен материјал кој би им бил од помош на учениците кои не можат да го обезбедат.

Учениците и наставниците секако имаат и етнички, јазични, расни и верски посебности. Тие заслужуваат и овозможуваат голем број на воспитно-образовни стимулативни интервенции во насока на нивна поддршка и промоција. Тие се основа за промовирање на диверзитетот во секојдневниот училиштен живот низ повеќе приоди.

1. Дознајте повеќе за етничкото потекло на вашите ученици и соработници.

Побарајте релевантни информации кои може да бидат извор на интересни факти и сознанија за повеќе етникуми. За учениците може да бидат инспиративни приказните, документарните филмови и др. во кои е претставен животниот пат на познати научници, уметници, спортисти, писатели и сл. со различно етничко потекло. Информациите и сознанијата за етничкото потекло може да се надградат и со дополнителни интересни елементи од историја, географија, музичко и ликовно образование и сл.

2. Откријте повеќе детали за мајчиниот јазик на секој ваш ученик.

Семејствата на учениците може да понудат многу информации и детали за тоа кои сè јазици се зборуваат во семејното окружување, односно со кои јазици детето е во непосреден допир. Тоа секако треба да послужи како поттик да се провери дали сите ученици подеднакво лесно може да разберат одредени инструкции и изрази или им е потребна дополнителна помош и време.

3. Дознајте на кои верски заедници им припаѓаат учениците со кои работите.

Истражете кои верски празници ги одбележуваат вашите ученици и нивните семејства.

Симболиката на повеќе различни верски празници кои се одбележуваат во семејствата на учениците може да биде основа за нагласување на универзални хумани пораки. Овозможете им на учениците, секако доколку сакаат, да споделат свои искуства, доживувања и чувства при прославувањето на празниците во нивното потесно или пошироко семејство. На тој начин ќе имате можност да ги земете предвид сите посебности кои произлегуваат при прославувањето на различни верски празници во семејствата.

NO TO RACISM

4. Темите поврзани со антирасизам треба да бидат континуирано промовирани.

Искористете голем фонд на поучни играни и документи филмови, литературни дела, музичко и ликовно творештво, интервјуа и сл. Поттикнете ги учениците за истражување на биографии на познати борци против расизмот, низ различни периоди од историјата.

Препознавањето на разликите не треба да биде разбрано како пречка, бариера, туку како согледување на диверзитетот со кој сме опкружени, а кој ни овозможува негување емпатија, но и соочување со сопствената пристрасност, како и воочување на неправдата.

Сето ова е претпоставка за градење на самоверба и вештини за активен однос кон истите, односно спротивставување на неправдата, нееднаквоста и пристрасноста.

Овој вид на пристап ни укажува и не учи дека не е доволно само да негуваме свесност за важноста на нерасизам, несексизам и недискриминација, туку, напротив, дека треба активно да ги промовираме антирасизмот, антисексизмот и антидискриминацијата како одраз на активен однос и спротивставување на предрасудите и дискриминаторните политики.

*„Темнината не може да ја истера
темнината; само светлината го може тоа.
Омразата не може да ја истера омразата;
само љубовта го може тоа.“*

– Мартин Лутер Кинг –

Интеркултурализам и група

Развивањето на интеркултурните вештини кај учениците тргнува, пред сè, од:

- поседување на позитивна слика за себе и за сопствениот идентитет;
- слободно изразување на сопственото мислење;
- развивање почит и емпатија кон различните од себе;
- воспоставување отворена комуникација;
- подготвеност за помагање, споделување, разменување и соработување, како и манифестирање доверба кон другите;
- воочување на сличности и разлики помеѓу поединци од различно потекло;
- разбирање и негување на принципите за разрешување на конфликтните ситуации во групата;
- активно слушање и сл.

Интеркултурните пристапи би требало да овозможат:

- интеракција,
- непосредна повеќенасочна комуникација,
- поттикнување на критичкото и флексибилното мислење,
- поттикнување и развивање на емпатијата,
- потхранување на љубопитноста,
- унапредување на соработката, итн.

Покрај индивидуалната, тандемската или групната форма на работа нудат разновидни можности за поттикнување на љубопитноста кај учениците за откривање и осознавање на различностите од повеќе аспекти.

Со тоа се зајакнуваат толеранцијата и прифаќањето, учениците се охрабруваат за истражување на нови информации и перспективи и се подобруваат вештините за донесување на одлуки и решавање на проблеми.

Неколку лесни чекори кои го овозможуваат реализирањето на горенаведеното се:

1. Истражувањето на сопствениот културен идентитет, како и споделувањето на тие сознанија во група соученици. Притоа, учениците треба да се охрабруваат да бидат отворени за учење и прифаќање на приказните пренесени од страна на врсниците;

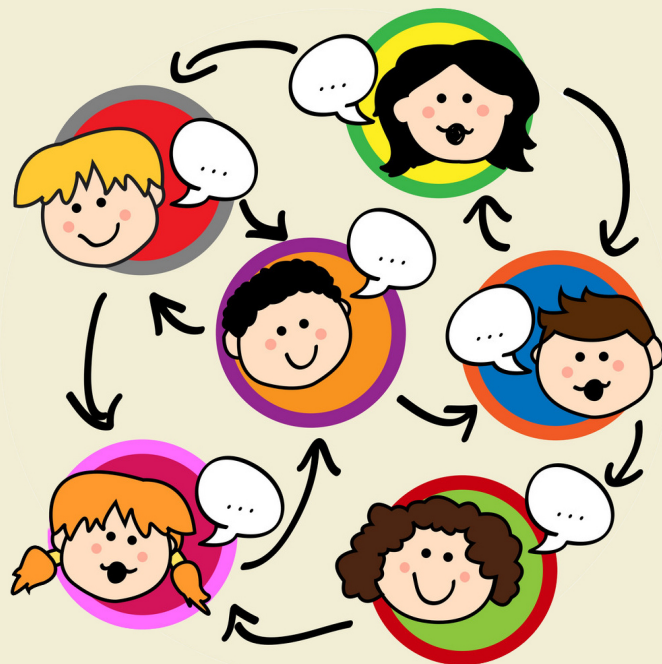
2. Споделувањето на сознанијата и информациите на учениците да се организира во мали хетерогени групи кои често би биле составени од различни членови. Тоа ќе придонесе за градење на мултиперспективност, како и за поголема интеракција со соучениците;

3. Периодичното и планско просторно реорганизирање на училницата, со цел да се поттикнат можностите за градење на односи помеѓу учениците на ниво на цела паралелка, со што ќе се олесни создавањето на инклузивна средина за учење и работа, а воедно и ќе се превенира формирањето на повеќе помали клики. Вообичаено, клики се формираат врз основа на повеќе сличности помеѓу група ученици, така што овој начин на организирање овозможува негување на пријателството помеѓу ученици со различно потекло;

4. Организирањето на игри и активности за развивање и поддржување на тимската соработка, за унапредување на комуникацијата во групата, за доверба, помагање, ферплеј и сл.;

5. Овозможувањето на контакти, познанства и размена со ученици, врсници од други паралелки, училишта, места и градови како на локален и регионален, така и на меѓународен план. Може да бидат иницирани различни заеднички игри, настани (фестивали, отворни денови, изложби, спортски натпревари, одбележување на меѓународни денови, итн.), активности и сл.

Напротив, илузорно е да се зборува за интеркултурно образование ако учениците немаат можност за непосредно остварување на личен, природен и постојан контакт со различностите.

Не смее да се заборави дека интеркултурното образование се остварува со ученици од различна возраст, трансверзално низ сите наставни предмети.

*„Образованието ја негува самодовербата.
Самодовербата ја негува надежта.
Надежта го негува мирот.“*

– Конфучиј –

Интеркултурен дизајн

Културен, јазичен, родов, социјален, етнички и расен диверзитет треба да биде континуирано просторно присутен, стимулативен и промовиран.

Тоа може да вклучува разновидни фотографии, постери, книги, знамиња, симболи, мелодии, инструменти, традиционални предмети и сл. Тие треба да послужат како пример и одраз на богатството на разновидноста во однос на потеклото, начинот на живот, културното и јазичното наследство.

Таков амбиент во континуитет ќе овозможи поттикнување на љубопитноста, отвореност за запознавање и откривање на сличности и разлики од различен карактер.

Просторното уредување на училиштето/училницата треба да го рефлектира позитивниот аспект на сите култури, односно диверзитетот треба да биде претставен реално и целосно, во позитивна конотација.

Интеркултурен амбиент може да се темели врз повеќе едноставни решенија:

1. Охрабрувачки, стимулативни мултилингвални пораки, мото, постери

Интересни решенија може да бидат мисли и пораки на познати личности од различни историски периоди и географски предели. Тие може да бидат напишани и на повеќе јазици, а со тоа и со повеќе видови на писма.

Љубопитноста на учениците може да биде поттикната со постери на кои се истакнати различни културно-социјални фрази, зборови од повеќе јазици (како од локално присутните јазици, така и од светските).

2. Фотографии, илустрации, апликации и симболи кои се културно разновидни

Поттикнете ги и учениците активно да се вклучат во изборот на потенцијални фотографии, илустрации и сл. со кои често би се менувал и облагородувал просторот.

На нив може да бидат прикажани различни животни, растенија, градби, знамиња, облека, носии, обувки, музички инструменти, познати научници / уметници / писатели / спортисти и сл.

3. Експонати со интеркултурен предзнак (на пр., ткаенини, носии, предмети, играчки и сл.)

Може да се формираат повеќе мобилни катчиња како во училниците, така и низ училиштето. Покрај изложувањето на експонатите, секако треба да се понудат и напишани информации (на пр., во вид на картички) за самиот предмет, парчето носија, видот на обувка и сл., т.е. од каде и од кога потекнува; што претставува и симболизира; каде денес се користи или е застапен и сл.

HERBS AND SPICES

4. Примероци од различни растенија како одраз на биодиверзитетот во локален и глобален контекст

Организирајте катче во училницата /училиштето во кое ќе бидат лесно достапни различни видови на цвеќиња, примероци од различни видови дрвја и други билки. Интересен детаљ може да бидат и зачини (организирани во мали кутивчиња, тегли, шишенца) од повеќе делови на светот, а специфични по својот изглед, вкус и мирис.

5. Музички елементи (мелодии, композиции и сл.)

Континуирано збогатувајте го воспитно-образовниот процес со музички елементи од различни предели, места и култури како поддршка на интеркултурното воспитание. Истото може да се практикува низ различни наставни содржини во повеќе предмети.

6. Разновидни ученички катчиња од флексибилен карактер (на пр., музичко катче, катче за творење и читање, играње, разрешување конфликти) итн.

Во катчето за читање, на пример, може да се направи мала збирка на сликовници, книги и енциклопедии кои би им биле лесно достапни на учениците. На неделно/месечно ниво може да се организираат промоции на некое дело, односно автор. Музичкото катче може да содржи изработки на повеќе видови инструменти кои потекнуваат од различни континенти и делови на светот.

Интеркултурното училиште би требало да се стреми кон обликување на динамичен, разигран и разнобоен училиштен простор, во чиешто уредување свој печат би оставиле и самите ученици, како и нивните семејства. Во ваков простор добредојдени би биле поздрави, знамиња, симболи, препознатливи градби, носии и сл. коишто потекнуваат од различни географски региони, но и успешни примери на познати личности, како на пр., научници, спортисти, актери, музичари и уметници.

Литература

1. Bartulovic, M., Kusevic. B. (2016). Sto je interkulturno obrazovanje – Prirucnik za nastavnike i druge znatizeljnike. Zagreb: Centar za mirovne studije
2. Bias Busting for beginners (2021). Belfast: Northern Ireland Council for Integrated Education
3. Guidelines for Intercultural Education (2006). Dublin: National Council for Curriculum and Assessment
4. Intercultural Education in the Primary Schools (2005). Dublin: National Council for Curriculum and Assessment
5. Концепција за интеркултурно образование (2016). Скопје: МОН (<http://www.mon.gov.mk/images/Koncepcija-mk.pdf>)
6. Sablić, M. (2014). Interkulturalizam u nastavi. Zagreb: Naklada Ljevak
7. UNESCO Guidelines on Intercultural Education (2006). Paris: UNESCO
8. Vodic za unapredjenje interkulturalnog obrazovanja (2007). Beograd: Grupa Most i Fond za otvoreno drustvo

Qendra për dialog Nansen Shkup

Sonaj Bilal · Biljana Krsteska-Papiq · Osman Emin

Hapa drejt ndërkulturalizmit

Shkup, 2022

Hyrje

Krijimi i këtij udhëzuesi të vogël përmes sfidave ndërkulturore u inkurajua dhe lindi si rezultat i dëshirës për të tejkaluar dilemat e shumta, e ndonjëherë edhe perceptimet e gabuara për aspektet ndërkulturore të procesit edukativo-arsimor.

Do të dëshironim që ky doracak të ishte një busull e lehtë, e qartë dhe e thjeshtë në shkolla dhe klasa gjatë përballjes me pyetjet e përditshme, të shpeshta me parashenjë ndërkulturore.

Arsimi ndërkulturor synon të mbështesë vazhdimisht pasurinë e shumëllojshmërisë në pothuajse të gjitha sferat e jetës njerëzore. Është një arsimim që fokusohet në promovimin e mundësive të barabarta, të drejtave të njeriut, mosdiskriminimit, empatisë, pranimit dhe respektit.

Kjo është arsyeja pse **arsimi ndërkulturor është i nevojshëm për të gjithë fëmijët dhe nxënësit, pavarësisht nga mosha.**

Arsimi ndërkulturor gjithashtu **duhet të jetë një komponent i përfshirë natyrshëm në procesin e përditshëm edukativo-arsimor**, pavarësisht nga struktura etnike dhe gjuhësore e nxënësve dhe mësuesve në një shkollë.

Arsimi ndërkulturor nuk merret vetëm me dallimet etnike, racore, gjuhësore, por duhet të ndikojë në ndërtimin e vetëdijes së nxënësve për dallimet prezente në më shumë sfera të jetës së përditshme (si

për shembull statusi social, gjinia, mosha, profesioni, prejardhja familjare, stili i të mësuarit, mënyra e të ushqyerit, pamja fizike, etj.).

Është e qartë se **ky lloj arsimimi nuk mund të nënkuptojë kyçjen e një lënde të veçantë mësimore**, por duhet të jetë pasqyrim i një qasjeje ndërkurrikulare, njëlloj siç duhet të jetë një element i planprogramit formal por edhe i atij “të fshehur”.

Sinqerisht shpresojmë që ky material të shërbejë si një mbështetje për mësuesit, bashkëpunëtorët profesional, prindërit, por edhe individët e interesuar për të krijuar një atmosferë gjithëpërfshirëse dhe të ngrohtë në klasa, në mënyrë që të gjithë të ndihen të mirëpritur, të njohur dhe të pranuar!

Nga autorët

„Askush nuk ka lindur duke urryer një person tjetër për shkak të ngjyrës së lëkurës, historisë apo fesë së tij. Njerëzit duhet të mësojnë të urrejnë, dhe nëse me të vërtetë mësojnë të urrejnë, atëherë mund të mësojnë të duan, sepse dashuria në zemrën e njeriut vjen shumë më natyrshëm sesa e kundërta e saj”

– Nelson Mandela –

Ndërkulturalizmi dhe individi

Respekt ndaj veçorive

Emri (dhe mbiemri) janë pasqyrim i identitetit personal dhe familjar të çdo individi dhe meritojnë respekt dhe vëmendje të veçantë, sidomos në kontekstin shkollor. Nxënësit dhe mësuesit në mjedisin shkollor shpeshherë kanë mundësi të përballen, të takohen dhe të njihen me emra dhe mbiemra nga kontekste të ndryshme kulturore. Kjo duhet të përdoret në mënyrë të drejtë nga aspekti pedagogjik në drejtim të sensibilizimit ndërkulturor të nxënësve dhe mësuesve për pranim, empati, çiltërsi.

Secili emër (dhe mbiemër) ka një histori të caktuar, kuptim, simbolikë, dimension emocional, para së gjithash për nxënësin/en, gjegjësisht mësuesin/en, e më pas edhe për të dashurit e tyre, gjë që është një arsye shtesë për të kultivuar ndjeshmërinë ndërkulturore përmes hapave më konkret dhe të zbatueshëm lehtë:

1. Zbuloni kuptimin e emrit tuaj, por edhe të nxënësve, kolegëve, bashkëpunëtorëve tuaj në procesin edukativo-arsimor.

Mund të jenë të dobishme një shumëllojshmëri lojërash për të zbuluar dhe njohur emrat, si p.sh. Simboli im; Emër i kënduar; Emër lozonjar; Emri + veçoria/ngjyra/tingulli; Tregimi për emrin tim, etj.

2. Përdorni burime përkatëse për të mësuar më shumë rreth prejardhjes, kuptimit të emrave.

Onomastika mund të jetë burim i dobishëm interpretimesh dhe shpjegimesh të verifikuara të kuptimit të emrave.

3. Nxitini nxënësit të tregojnë tregimet për emrat e tyre, d.m.th. kush ua ka zgjedhur emrin, a e mbajnë sipas ndonjë anëtari të familjes, çfarë kuptimi ka emri i tyre, a janë të kënaqur me zgjedhjen e emrit etj.

Krijoni një klimë të sigurt në grup në të cilën nxënësit do të ndihen të sigurt dhe të mirëpritur për të ndarë tregimin e tyre. Nuk duhet të lejohen talljet në grup, komentet e papërshtatshme, fyerjet. Sigurohuni që secili fëmijë të ketë kohë të mjaftueshme për ta treguar historinë. Lejojini secilit fëmijë të ndajë sa të dëshirojë vetë informata për emrin e tij, pa insistuar apo vënë në dyshim disa aspekte lidhur me emrin.

4. Kuptoni kontekstin kulturor prej nga e ka prejardhjen emri (mbiemri) i nxënësve dhe bashkëpunëtorëve tuaj.

Një rrethanë lehtësuese është nëse i keni paraprakisht emrat e nxënësve dhe mund të studioni, të lexoni më shumë për disa prej tyre.

5. Përpikuni që të mbani mend saktë emrat e nxënësve tuaj.

Për këtë qëllim, mund të përdoren më shumë mënyra të lehta për mbajtjen në mend më të shpejtë të emrave të shumë nxënësve, si: simbole, kartela me emra, shirita vetëngjitës me emra të shkruar dhe të vendosura në banka. Preferohet që të shmangni t'ju drejtoheni me forma të tilla si: ti në bankën e parë; vajza afër derës; djali me bluzë të kuqe, etj.

6. Përderisa nuk e keni kuptuar emrin (mbiemrin), kërkoni nga nxënësi/sja që ta përsërisë, në mënyrë që të shmangni shqiptimin e gabuar.

Nuk është e pahijshme që të bëni një pyetje në mënyrë që fëmija përsëri të prezantojë emrin nëse nuk e keni kuptuar. Për shembull: Unë me të vërtetë do të doja ta shqiptojë saktë dhe si duhet emrin tënd. Të lutem për ndihmë! Si ta shqiptoj saktë? Të lutem ma përsërit edhe një herë ngadalë!

7. Kushtojini vëmendje shqiptimit të saktë, theksimit të emrit (mbiemrit).

Nëse nuk jeni të sigurt se si ta shqiptoni dhe theksoni saktë emrin, mund të kërkonit ndihmë nga nxënësi/sja, por edhe nga anëtarët e familjes së tij/saj. Kjo lloj nisme do të ketë rëndësi të madhe për ta, për shkak se është shprehje respekti.

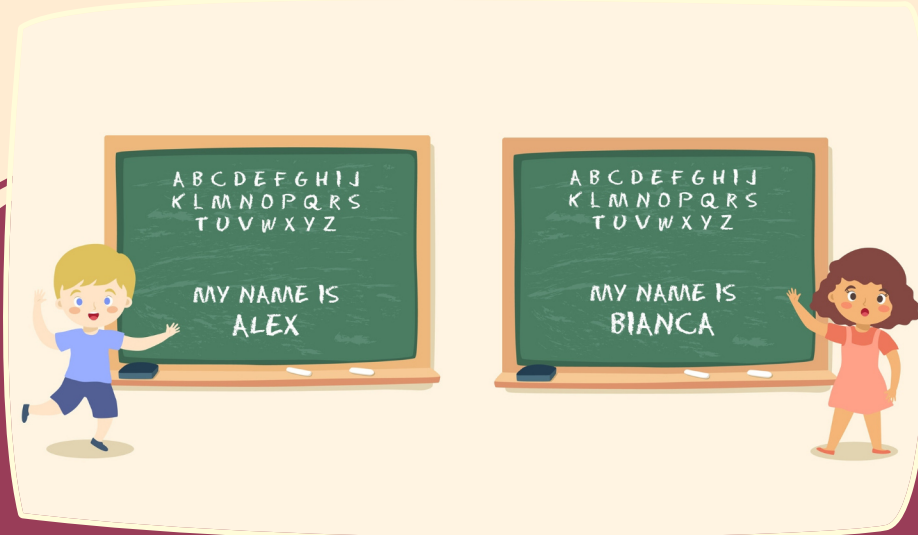
8. Mundësojuni nxënësve të reagojnë në rast të shqiptimit të gabuar të emrit të tyre.

Mësuesi/ja mund të reagojë ndaj kolegëve dhe bashkëpunëtorëve të tjerë nëse vëren se emri ose mbiemri i nxënësve të caktuar përdoret në formë të gabuar. Kjo ju jep fëmijëve siguri plotësuese.

9. Nëse e shqiptoni emrin gabim, korrigjoni veten menjëherë.

Pas prezantimit të secilin nxënës/e, është mirë të përsërisni menjëherë emrin e nxënësit/es, pasi kjo do të mundësojë që të kontrolloni nëse e keni dëgjuar dhe shqiptuar saktë.

10. Mos i shkurtoni emrat (mbiemrat), pasi ato shpesh mbeten si nofka të përhershme.

Asnjëherë mos i shkurtoni emrat pa lejen e nxënësve ose familjeve. Sigurohuni që këtë gjë të mos e bëjnë as shokët/qet e klasës e as kolegët tuaj. Nëse lejohen nofka të caktuara, sigurohuni që të mos kenë konotacion negativ dhe të mos të rimohen në një kontekst nënçmues (p.sh. Zana banana, Jeton zheton). Në rast kur emrat janë më të gjatë që mund të jenë më specifike gjatë shqiptimit, nuk duhet këmbëngulur në shkurtimin e tyre për shkak të shqiptimit më të lehtë, pasi kjo neglizhon identitetin dhe prejardhjen kulturore të nxënësit/ses.

11. Komente të papërshtatshme si: Çfarë emri të çuditshëm ke!; Pse të kanë vënë një emër të tillë?; A nuk është ky një emër tipik mashkullor/femëror?; Pse të kanë vënë një emër kaq të gjatë?, Asnjëherë nuk do të ta mbaj mend emrin! etj.

Rekomandimet i referohen edhe mbiemrave dhe komentimit të origjinës së tyre gjeografike, etnike, etj. Sigurisht, ndonjëherë emrat mund të jenë më të vështirë, më specifik për shqiptim, por me komentet e mësipërme dërgohet mesazh se personi është i refuzuar, i pavlerësuar dhe se nuk respektohet.

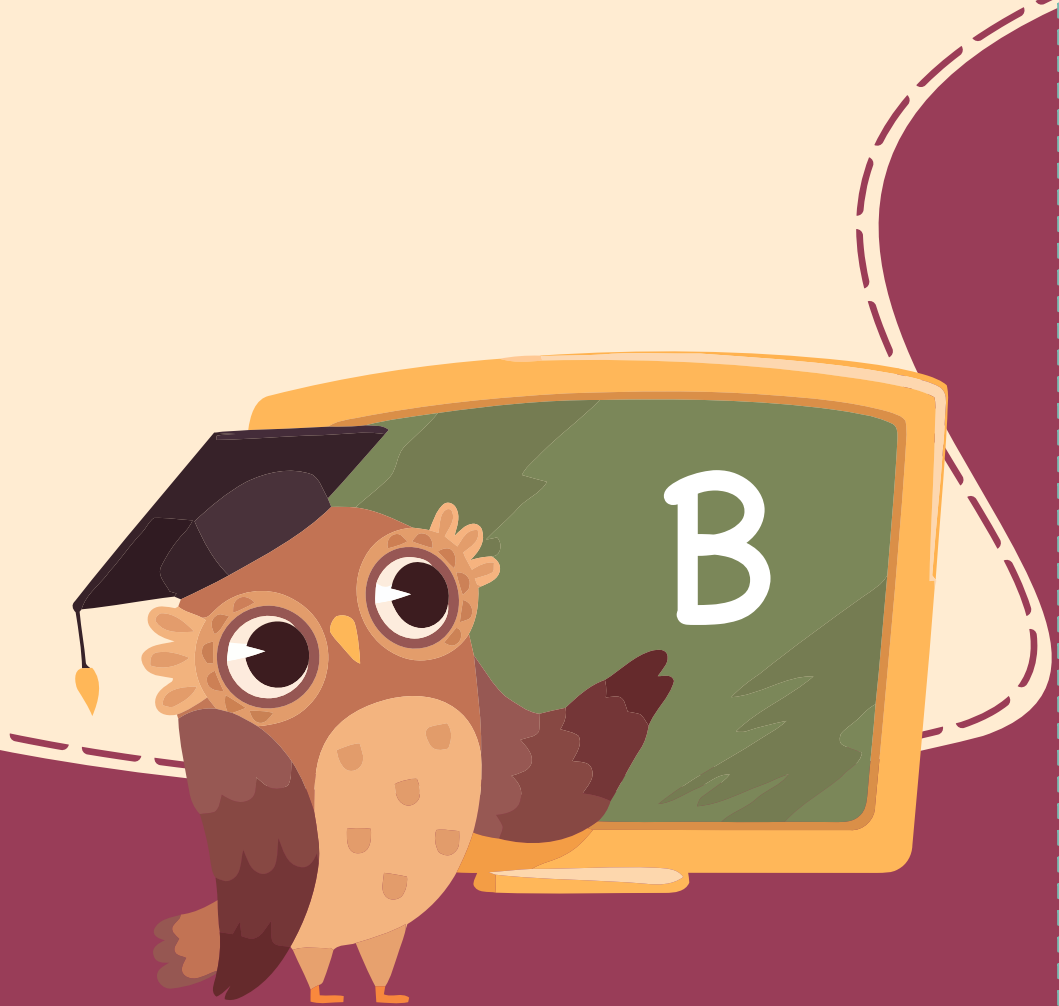
12. Mësoni se si shkruhen emra të caktuar me shkronja të ndryshme.

Nxitini nxënësit të krijojnë një kënd ku do të vendosen dhe shkruhen emrat e tyre me shkronja të ndryshme të përdorura në mbarë botën. Kjo do të ndikojë pozitivisht në kureshtjen e nxënësve dhe zgjerimin e horizonteve të tyre.

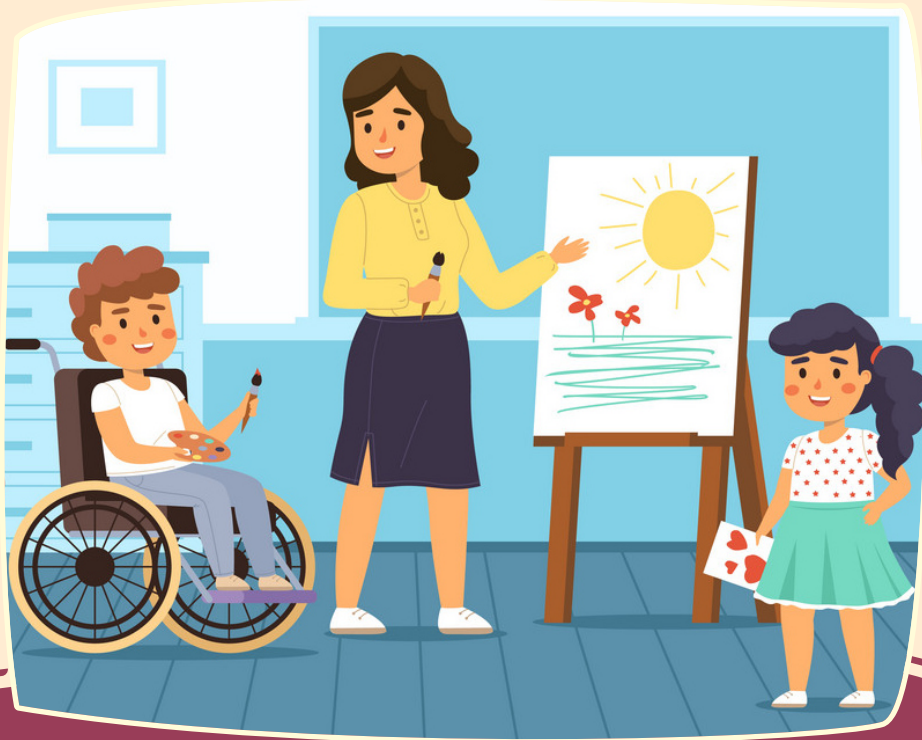
13. Mos i përktheni emrat ose mos i zëvendësoni me emra të ngjashëm që janë të pranishëm në kultura dhe gjuhë të tjera.

Janë të shpeshtë shembujt që përdorin emra zëvendësues (që rrjedhin nga përkthimi fjalë për fjalë, për shembull Drita = Svetlana, Ubavka = Bukurije, Snezhana = Borëbardha, etj.)

Pamja e jashtme, fizike, mënyra e të ushqyerit, gjinia, statusi social apo një gjendje e caktuar shëndetësore, etj., shpesh dinë të jenë bazë për etiketimin e nxënësve, mësuesve të caktuar.

Pranimi i individit duhet të nënkuptojë ndërgjegjësim dhe ndjeshmëri edhe për këto aspekte, duke mos i përjetuar si pengesë dhe barrë, por si përparësi dhe mundësi për pasurim dhe zhvillim kulturor, si personalisht ashtu edhe profesionalisht. Me këtë qasje ne do të inkurajojmë krijimin e një mjedisi shkollor të sigurt dhe inkluziv.

1. Respekti për pamjen e jashtme fizike nënkupton ndërgjegjësim për veçoritë që mbart secili prej nesh për sa i përket gjatësisë, peshës trupore, ngjyrës së flokëve dhe teksturës së saj, formës dhe ngjyrës së syve si dhe pranisë së disa pajisjeve mjekësore (si p.sh. syze, aparat dëgjimi, paruke, proteza dhëmbësh si dhe lloje të tjera protezash, etj.)

2. Stilet e ndryshme të të ushqyerit të pranishme tek nxënësit/mësuesit duhet të njihen si një stimul plotësues për njohuritë ndërkulturore, duke vënë në dukje parashenjën dhe qasjen pozitive.

3. Rolet stereotipike gjinore duhet të shmangen dhe të tejkalohen duke ndjekur këto rekomandime:

- nxënësit (kurdo që të jetë e mundur) të organizohen në grupe heterogjene gjinore,
- të shmanget ndarja e ngjyrave dhe gjësendeve të ashtuquajtura tipike femërore ose mashkullore, kur zgjidhet një material pune ose uniformë (p.sh. fletë ngjyrë rozë ose bexh për vajza, kundrejt të gjelbra për djemtë),
- gjatë përzgjedhjes së lodrave/rekuizitave duhet të bëhet kujdes ato të jenë lehtë të qasshme për të gjithë, duke respektuar zgjedhjen personale të nxënësve, duke mos aluduar në të ashtuquajturat lojëra, sporte, profesione mashkullore kundrejt atyre femërore, etj.
- promovimi i shembujve dhe modeleve pozitive të grave, burrave të suksesshëm në sfera të ndryshme të jetës së përditshme.

4. Krahas respektit për momentin social, është e nevojshme që mësuesit të njohin mirë prejardhjen familjare dhe kushtet e jetesës së çdo fëmije. Është e rëndësishme të shmangen pyetjet publike të drejtuara ndaj nxënësve në lidhje me profesionin, arsimin ose vendin e punës së prindërve/kujdestarëve, të cilat do të kontribuonin në etiketimin e nxënësve të caktuar. Duke pasur kujdes ndaj statusit social të nxënësve, gjithmonë duhet marrë parasysh se të gjithë fëmijët nuk kanë lloje të ndryshme materialesh, burimesh ose kushtesh për realizimin e aktiviteteve, detyrave të caktuara, dhe ngjashëm.

Pasuroni klasat me materiale pune rezervë që do të ndihmonin nxënësit të cilët nuk mund ti sigurojnë ato.

Nxënësit dhe mësuesit sigurisht që kanë edhe veçori etnike, gjuhësore, racore dhe fetare. Ato meritojnë dhe mundësojnë një numër të madh të ndërhyrjeve stimuluese edukativo-arsimore, në funksion të mbështetjes dhe promovimit të tyre. Ato janë baza për promovimin e diversitetit në jetën e përditshme shkollore përmes qasjeve të shumta.

1. Zbuloni më shumë për përkatësinë etnike të nxënësve, kolegëve tuaj.

Kërkoni informacione përkatëse që mund të jenë burim i fakteve interesante, njohuri për më shumë etni. Për nxënësit mund të jenë frymëzuese tregimet, dokumentarët e ngjashëm në të cilat paraqitet rruga e jetës së shkencëtarëve, artistëve, sportistëve, shkrimtarëve të njohur etj., të cilët janë me përkatësi të ndryshme etnike. Informatat, njohuritë për prejardhjen etnike, mund të pasurohen edhe me elemente plotësuese interesante nga historia, gjeografia, muzika, arsimi figurativ etj.

2. Zbuloni më shumë hollësi për gjuhën amtare të secilit nxënës tuaj.

Familjet e nxënësve mund të ofrojnë shumë informata dhe hollësi për atë se cilat gjuhë fliten në mjedisin familjar, pra me cilat gjuhë është në kontakt të drejtpërdrejtë fëmija. Kjo sigurisht që duhet të shërbejë si një nxitje për të kontrolluar nëse të gjithë nxënësit mund të kuptojnë udhëzime dhe shprehje të caktuara njëlloj ose kanë nevojë për ndihmë dhe kohë plotësuese.

3. Zbuloni se cilave bashkësi fetare u përkasin nxënësit me të cilët punoni.

Hulumtoni se cilat festa fetare i festojnë nxënësit tuaj dhe familjet e tyre.

Simbolika e shumë festave të ndryshme fetare që festohen në familjet e nxënësve mund të jetë bazë për të theksuar porosi humane universale. Mundësojuni nxënësve, gjithsesi nëse duan, të ndajnë përvojat e tyre, përjetimet, ndjenjat e tyre gjatë festimit të festave në familjen e tyre të ngushtë ose të gjerë. Në këtë mënyrë do të keni mundësi të merrni parasysh të gjitha veçoritë që dalin gjatë festimit të festave të ndryshme fetare në familje.

NO TO RACISM

4. Temat që lidhen me antiracizmin duhet të jenë vazhdimisht të promovuara.

Përdorni një fond të madh filmash artistikë dhe dokumentarë edukativ, vepra letrare, krijimtari muzikore, artistike, intervista etj. Nxitini nxënësit të hulumtojnë biografitë e aktivistëve të shquar kundër racizmit përgjatë periudhave të ndryshme të historisë.

Njohja e dallimeve nuk duhet kuptuar si një pengesë, një barrierë, por si një perceptim i diversitetit me të cilin jemi të rrethuar dhe na lejon të kultivojmë empati, por edhe të përballemi me paragjykimet tona si dhe të vërejmë padrejtësinë.

E gjithë kjo është parakusht për ndërtimin e vetëbesimit dhe aftësive për raport aktiv ndaj tyre, gjegjësisht kundërshtimin e padrejtësisë, pabarazisë, paragjykimeve.

Kjo lloj qasjeje na tregon dhe na mëson se nuk mjafton vetëm të kultivojmë ndërgjegjësimin për rëndësinë e mosracizmit, jo-seksizmit, mosdiskriminimit, por përkundrazi duhet të promovojmë në mënyrë aktive antiracizmin, antiseksizmin, antidiskriminimin si reflektim i raportit dhe kundërshtimit aktiv ndaj paragjykimeve dhe politikave diskriminuese.

*„Errësira nuk mund ta dëbojë errësirën;
vetëm drita mund ta bëjë këtë. Urrejtja nuk
mund ta dëbojë urrejtjen; vetëm dashuria
mund ta bëjë këtë.”*

– Martin Luther King –

Ndërkulturalizmi dhe grupi

Zhvillimi i aftësive ndërkulturore tek nxënësit nis para së gjithash, nga:

- posedimi i një imazhi pozitiv për veten, për identitetin;
- shprehja e lirë e mendimit personal;
- zhvillimi i respektit dhe empatisë për ata që janë ndryshe nga vetja;
- krijimi i një komunikimi të hapur;
- gatishmëria për të ndihmuar, ndarë, shkëmbyer, bashkëpunuar si dhe për të manifestuar besimin tek të tjerët;
- perceptimi e ngjashmërive dhe dallimeve midis individëve me prejardhje të ndryshme;
- të kuptuarit dhe kultivimi i parimeve për zgjidhjen e situatave të konfliktit në grup;
- dëgjimi aktiv, etj.

Qasjet ndërkulturore do të duhej të mundësojnë:

- bashkëveprimin,
- komunikimin e drejtpërdrejtë në shumë kahje,
- nxitjen e mendimit kritik dhe fleksibël,
- nxitjen dhe zhvillimin e empatisë,
- të ushqyerit e kureshtjes,
- avancimin e bashkëpunimit, etj.

Përveç formës individuale, format në dyshe (tandem) ose grupe të punës, ofrojnë një shumëllojshmëri të mundësive për të nxitur kureshtjen tek nxënësit për të zbuluar dhe njohur diversitetin nga më shumë aspekte.

Kjo forcon tolerancën dhe pranimin, nxënësit inkurajohen për të kërkuar informata dhe perspektiva të reja dhe përmirësohen aftësitë për vendimmarrje dhe zgjidhje të problemeve.

Disa hapa të lehtë që mundësojnë realizimin e më sipërm janë:

1. Hulumtimi i identitetit kulturor si dhe ndarja e këtyre njohurive në grup me shokët/shoqet e klasës. Nxënësit duhet të inkurajohen që të jenë të hapur për të mësuar dhe pranuar tregimet e transmetuara nga bashkëmoshatarët;

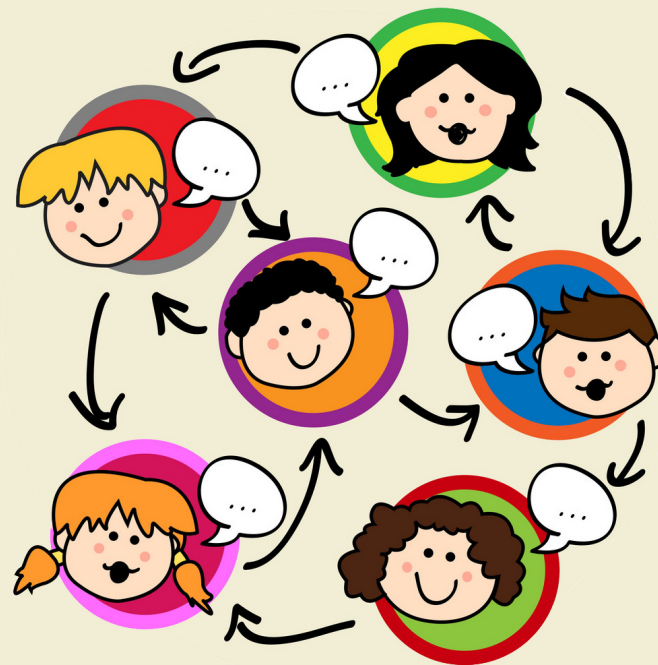
2. Shkëmbimi i njohurive, informatave të nxënësve të organizohet në grupe të vogla heterogjene të cilat do të ishin shpesh me anëtarë të ndryshëm. Kjo do të kontribuojë në ndërtimin e shumë perspektivave si dhe bashkëveprimin më të madh me bashkënxënësit tjerë;

3. Riorganizimi hapsinor i kohëpaskohshëm dhe i planifikuar i klasës do të nxisë mundësitë për të ndërtuar raporte midis nxënësve në nivel të të gjithë klasës, duke lehtësuar kështu krijimin e një mjedisi gjithpërfshirës për mësim dhe punë, duke parandaluar formimin e klikave më të vogla. Zakonisht klikat formohen në bazë të më shumë ngjashmërive midis një grupi nxënësish, kështu që kjo mënyrë organizimi lejon kultivimin e miqësisë midis nxënësve me prejardhje të ndryshme;

4. Organizimi i lojërave dhe aktiviteteve për zhvillimin dhe mbështetjen e bashkëpunimit në ekip, për përmirësimin e komunikimit në grup, për besim, ndihmë, lojë të drejtë (fairplay), etj;

5. Mundësimi i kontakteve, njohjeve, shkëmbimeve me nxënës, bashkëmoshatarë nga klasa, shkolla, vende, qytete të tjera si në nivel lokal dhe rajonal ashtu edhe në atë ndërkombëtar. Mund të iniciohen lojëra të ndryshme të përbashkëta, ngjarje (festivale, ditë të hapura, ekspozita, gara sportive, shënim i ditëve ndërkombëtare, etj.), aktivitete dhe ngjashëm.

Është iluzore të flitet për arsim ndërkulturor, nëse nxënësit nuk kanë mundësi të arrijnë kontakt të drejtpërdrejtë personal, të natyrshëm dhe të vazhdueshëm me diversitetin.

Nuk duhet harruar se arsimi ndërkulturor realizohet me nxënës të moshave të ndryshme, në mënyrë tërthore nëpër të gjitha lëndët mësimore.

*„Arsimi ushqen vetëbesimin. Vetëbesimi
ushqen shpresën. Shpresa ushqen paqen.”*

– Konfuçi –

Dizajni ndërkulturor

Diversiteti kulturor, gjuhësor, gjinor, social, etnik, racor duhet të jetë vazhdimisht i pranishëm në hapësirë, të jetë stimulues dhe i promovuar.

Ai mund të përfshijë fotografi të ndryshme, postera, libra, flamuj, simbole, melodi, instrumente, gjësende tradicionale dhe ngjashëm. Ato duhet të shërbejnë si shembull dhe reflektim i pasurisë së diversitetit në aspektin e origjinës, mënyrës së jetesës, trashëgimisë kulturore e gjuhësore.

Një ambient i tillë do të mundësojë në vazhdimësi nxitjen e kureshtjes, të qenit të hapur për njohje, zbulim të ngjashmërive dhe dallimeve me karakter të ndryshëm.

Rregullimi hapësinor i shkollës/klasës duhet të reflektojë aspektin pozitiv të të gjitha kulturave, gjegjësisht diversiteti duhet të paraqitet realisht dhe plotësisht, në një konotacion pozitiv.

Një mjedis ndërkulturor mund të bazohet në më shumë zgjidhje të thjeshta:

1. Porosi, moto, posterë inkurajuese, stimuluese, shumë gjuhësore

Zgjidhje interesante mund të jenë mendime, porosi të personave të njohur nga periudha të ndryshme të historisë, nga zona të ndryshme gjeografike. Ato mund të shkruhen edhe në më shumë gjuhë, e me atë edhe në më shumë lloje të alfabetëve.

Kureshtja e nxënësve mund të nxitet me postera ku janë shënuar fjalë dhe fraza të ndryshme kulturore dhe sociale në më shumë gjuhë (si në gjuhët lokale ashtu edhe ato botërore).

2. Fotografi, ilustrime, aplikacione dhe simbole të ndryshme kulturore

Inkurajoni nxënësit që të përfshihen në mënyrë aktive në përzgjedhjen e fotografive, ilustrimeve, etj. të mundshme, me të cilat shpesh do të ndryshojë dhe fisnikërohet hapësira.

Në to mund të shfaqen kafshë të ndryshme, bimë, ndërtesa, flamuj, veshmbathje, kostume tradicionale, instrumente muzikore, shkencëtarë/ artistë/ shkrimtarë/ sportistë të njohur etj.

3. Ekspozite me parashenjë ndërkulturore (p.sh. pëlhura, veshje, gjësende, lodra, etj.)

Mund të formohen më shumë kënde të lëvizshme si në klasa ashtu edhe në të gjithë shkollën. Krahas ekspozimit të ekspozateve, sigurisht që duhet të ofrohen edhe informata të shkruara (p.sh. në formë kartash) për vetë gjësendin, ndonjë pjesë të veshjes tradicionale, lloj mbathjeje etj., d.m.th. nga vjen dhe prej kur daton; çfarë përfaqëson dhe simbolizon; ku përdoret sot ose ku është prezente dhe ngjashëm.

4. Ekzemplarë të bimëve të ndryshme si reflektim i biodiversitetit në një kontekst lokal dhe global

Organizoni një kënd në klasë/shkollë në të cilin do të ketë lloje të ndryshme të luleve, ekzemplarë nga lloje të ndryshme të drurëve dhe bimëve të tjera. Një element interesant mund të jenë edhe erëzat (të organizuara në kuti të vogla, kavanoza, shishe) nga më shumë vende të botës dhe specifike në pamje, shije dhe erë.

5. Elemente muzikore (melodi, kompozime etj.)

Pasuroni vazhdimisht procesin edukativo-arsimor me elemente muzikore nga rajone, vende dhe kultura të ndryshme si mbështetje për arsimin ndërkulturor. E njëjta gjë mund të praktikohet nëpër përmbajtje të ndryshme mësimore, në më shumë lëndë.

6. Shumëllojshmëri këndesh fleksibël të nxënësve (p.sh. këndi i muzikës, këndi i krijimit dhe leximit, këndi për të luajtur, për zgjidhje të konflikteve), etj.

Për shembull, në këndin e leximit mund të bëhet një koleksion i vogël i librave, librave me ilustrime dhe enciklopedive që do të ishin lehtësisht të qasshme për nxënësit. Mund të organizohet promovim i ndonjë veprë, përkatësisht autori, në nivel javor/mujor. Këndi i muzikës mund të përmbajë punime të më shumë llojeve të instrumenteve që vijnë nga kontinente dhe pjesë të ndryshme të botës.

Shkolla ndërkulturore duhet të përpiqet të krijojë një hapësirë dinamike, lozonjare dhe shumëngjyrëshe shkollore, në rregullimin e së cilës gjurmët e tyre do t'i linin edhe vetë nxënësit, si dhe familjet e tyre. Në një hapësirë të tillë do të ishin të mirëpritura përshëndetje, flamuj, simbole, ndërtesa të njohura, veshje dhe ngjashëm, të cilat vijnë nga rajone të ndryshme gjeografike, por edhe shembuj të suksesshëm të personave të njohur, si për shembull: shkencëtarë, sportistë, aktorë, muzikantë dhe artistë.

Literatura

1. Bartulovic, M., Kusevic. B. (2016). Sto je interkulturno obrazovanje – Prirucnik za nastavnike i druge znatizeljnike. Zagreb: Centar za mirovne studije
2. Bias Busting for beginners (2021). Belfast: Northern Ireland Council for Integrated Education
3. Guidelines for Intercultural Education (2006). Dublin: National Council for Curriculum and Assessment
4. Intercultural Education in the Primary Schools (2005). Dublin: National Council for Curriculum and Assessment
5. Концепција за интеркултурно образование (2016). Скопје: МОН (<http://www.mon.gov.mk/images/Koncepcija-mk.pdf>)
6. Sablić, M. (2014). Interkulturalizam u nastavi. Zagreb: Naklada Ljevak
7. UNESCO Guidelines on Intercultural Education (2006). Paris: UNESCO
8. Vodic za unapredjenje interkulturalnog obrazovanja (2007). Beograd: Grupa Most i Fond za otvoreno drustvo

Nansen Diyalog Merkezi Üsküp

Sonay Bilal · Bilyana Krsteska-Papik · Osman Emin

Kültürlerarasılığa yönelik adımlar

Üsküp, 2022

Giriş

Bu el kitabı kültürlerarası zorluklar aracılığıyla oluşturulması teşvik edilmiş ve sayısız ikilemlerin üstesinden gelme arzusunun ve bazen eğitim sürecinin kültürlerarası yönleriyle ilgili yanlış algılamaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Bu el kitabının okullarda, sınıflarda, günlük ve sık sorulan sorularla uğraşırken, açık ve basit kültürlerarası yönlendirici kılavuzu olmasını amaçlamaktadır.

Kültürlerarası eğitim, insan yaşamının hemen her alanında çeşitliliğin zenginliğini sürekli olarak desteklemeyi amaçlar. Fırsat eşitliği, insan hakları, ayrımcılık yapmama, empati, kabul ve saygının teşvik edilmesine odaklanan bir eğitimidir.

Bu nedenle **kültürlerarası eğitime, yaş farklılığına bakmadan bağımsız olarak tüm çocuklar ve öğrenciler tarafından ihtiyaç duyulmaktadır.**

Ayrıca, kültürlerarası eğitim, okuldaki öğrenci ve öğretmenlerin etnik ve dilsel yapısından bağımsız olarak, **günlük eğitim sürecinde doğal olarak yerleşik bir bileşen olmayı amaçlanmaktadır.**

Kültürlerarası eğitim sadece etnik, ırksal, dilsel farklılıklarla ilgilenmekle kalmaz, aynı zamanda öğrenciler arasında günlük yaşamın birçok alanında (sosyal statü, cinsiyet, yaş, meslek, aile kökeni, öğrenme stili, beslenme, fiziksel görünüm gibi vb.) mevcut farklılıklar hakkında farkındalık oluşturulmasını da etkilemelidir.

Bu tür bir eğitimin özel bir öğretim dersi olarak tanıtılması anlamına gelemeyeceği gibi, hem örgün hem de “gizli” müfredatın bir unsuru olması gerektiği, müfredatlar arası bir yaklaşımın yansımaları da olması gerektiği açıktır.

Bu el kitabı ile her birey herkes tarafından hoş karşılanan, tanınan ve kabul gören olması için öğretmenlere, profesyonel işbirlikçilere, ebeveynlere ve aynı zamanda okullarda kaynaştırma ve sıcak bir ortam geliştirmekle ilgilenen bireylere bir destek olarak hizmet etmesini içtenlikle umuyoruz!

Yazarlardan

"Hiç kimse, başka bir insanın ten rengi, geçmişi ya da dini yüzünden ondan nefret ederek doğmaz. İnsanların nefreti öğrenmesi gerekir. Ve eğer, onlara nefret öğretiliyorsa, sevgi de öğretilir. Çünkü sevgi insan kalbine aksine kıyasla çok daha doğal gelir"

– Nelson Mandela –

Kültürlerarasılık ve Birey Özelliklere saygı göstermek

Ad ve soyad, her bireyin kişisel ve aile kimliğini yansıtarak özellikle okul bağlamında özel saygı ve ilgiyi göstermektedir. Öğrenciler ve öğretmenler, okul ortamında farklı kültürel bağlamlardan gelen adı ve soyadları sıklıkla karşılaşma, tanışma fırsatı bulurlar. Bu nedenle farklılıkları kabul etmek, empati kurmak için öğrenci ve öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılaşması yönünde pedagojik olarak uygun şekilde kullanılmalıdır.

Her adın (ve soyadın) belirli bir hikâyesi, anlamı, sembolizmi, duygusal boyutu vardır, önce öğrenciye yani öğretmene, sonra da sevdiklerine, daha somut ve kolay uygulanabilir adımlarla kültürlerarası duyarlılığı teşvik etmenin ek bir nedenidir.

1. İlk önce kendi adınızın/isminizin anlamını öğrenin, aynı zamanda eğitim sürecindeki öğrencilerinizin, meslektaşlarınızın, işbirlikçilerinizin adlarını da öğrenin.

Adları keşfetmede ve tanımada çeşitli oyunlar yardımcı olabilir, örneğin: Rozetim; Şarkı adım; Hareketli/Şakacı isim; Ad + nitelik / renk / ses; Adımla ilgili bir hikâye vb.

2. Ad/isimlerin kökeni ve anlamı hakkında daha fazla bilgi edinebileceğiniz ilgili kaynakları kullanın.

Onomastik, ad anlamlarının doğrulanmış yorumlarının ve açıklamalarının yararlı kaynakları olabilir.

3. Öğrencileri adlarıyla ilgili hikâyeler anlatmaya teşvik edin, yani adlarını/isimlerini kim seçti, bir aile üyesinin adı mı, adlarının anlamı ne, ad/isim seçiminden memnunlar mı vb.

Grupta öğrencilerin kendilerini güvende hissedecekleri ve hikâyelerini paylaşmaktan memnuniyet duyacakları güvenli bir ortam yaratın. Grup içinde alay, uygunsuz yorum, hakarete izin verilmemelidir. Her çocuğun, daha fazla ısrar etmeden veya adın/ ismin belirli yönlerini sorgulamadan, adları hakkında istedikleri kadar bilgi paylaşmasına izin verin.

4. Öğrencilerinizin ve iş arkadaşlarınızın adının (soyadının) nereden geldiğini, kültürel bağlamını anlayın.

Kolay yöntemlerden biri de hâlihazırda öğrencilerin isimlerini bilmek ya da önceden öğrenmeye çalışın ve daha fazla bilgi almaya çalışın.

5. Öğrencilerinizin adlarını doğru hatırlamaya çalışın.

Bu amaçla, çok sayıda öğrencinin adını daha hızlı ezberlemek için daha kolay yöntemler kullanılabilir. Örneğin: yaka kartları, ad/isim kartları, kendinden yapışkanlı bantlar üzerinde adların yazılımı ve öğrenci banklarına veya sıralarına yerleştirilir. Şu şekillerde hitap etmekten kaçınılması tavsiye edilir: ilk sırada sen; kapının yanındaki kız; kırmızı bluzlu çocuk vb.

6. Adını (soyadını) tam olarak anlamadıysanız, yanlış telaffuzdan kaçınmak için öğrenciden tekrar etmesini isteyin.

Eğer anlamadıysanız, çocuğun adını yeniden tanıtması için soru sormak kabalık değildir.

Örneğin: Adınızı gerçekten doğru bir şekilde söylemek isterim. Lütfen yardım eder misin? Nasıl doğru telaffuz ederim? Lütfen bir kez daha yavaşça tekrarlayın!

7. Adın (soyadın) doğru telaffuzuna, vurgusuna dikkat edin.

Adın nasıl telaffuz edilip vurgulanacağından emin değilseniz, öğrenciden olduğu kadar aile üyelerinden de yardım isteyebilirsiniz. Bu tür bir girişim, saygının bir yansıması olduğu için onlar için büyük önem taşıyacaktır.

8. Öğrencilerin adları yanlış telaffuz edilirse tepki vermelerine izin verin.

Öğretmen, belirli öğrencilerin adının veya soyadının yanlış bir biçimde kullanıldığını fark ederse diğer meslektaşlarına ve arkadaşlarına tepki gösterebilir. Çocuklara daha fazla güven sağlar.

9. Adı yanlış söylerseniz hemen düzeltin.

Her öğrenciyi tanıttıktan sonra, öğrencinin adını hemen tekrarlamak iyi bir fikirdir, çünkü bu, onu doğru duyup söylediğinizi garanti edecektir.

10. Adları (soyadları) kısaltmayın, çünkü bunlar genellikle kalıcı takma adlar olarak kalır.

Öğrencilerden veya ailelerden izin almadan asla isimleri kısaltmayın. Sınıf arkadaşlarınızın veya iş arkadaşlarınızın aynı şeyi yapmadığından emin olun. Belirli takma adlara izin veriliyorsa, bunların olumsuz bir çağrışım içermediğinden ve aşağılayıcı bir bağlamda kafiyeli olmadığından emin olun (örn. Ana banana, Veli deli). Telaffuzda daha belirgin ve daha uzun isimler söz konusu olduğunda, daha kolay telaffuz için kısaltmalarda ısrar edilmemelidir, çünkü bu, öğrencinin kimliğini ve kültürel geçmişini ihmal eder.

11. Uygunsuz yorumlardan kaçının: Ne garip bir adın var! Sana neden böyle bir ad verdiler? Bu tipik bir erkek/kadın adı değil mi? Sana neden bu kadar uzun bir ad/isim verdiler, adını hiç hatırlamayacağım? vb.

Tavsiyeler ayrıca soyadlarına atıfta bulunur ve coğrafi, etnik köken vb. hakkında yorumlarda bulunur. Elbette bazen adlar/isimler daha zor, telaffuz için daha özellikli olabilir, ancak yukarıdaki yorumlar kişinin reddedildiği ve takdir edilmediği, saygı görmediğine dair bir mesaj gönderir.

12. Belirli adları/isimleri farklı harflerle nasıl yazacağınızı öğrenin.

Öğrencileri, adlarının vurgulanacağı ve dünya çapında kullanılan çeşitli harflerle yazılacağı bir köşe oluşturmaya teşvik edin. Öğrencilerin merakına ve ufkunun genişlemesine olumlu etkisi olacaktır.

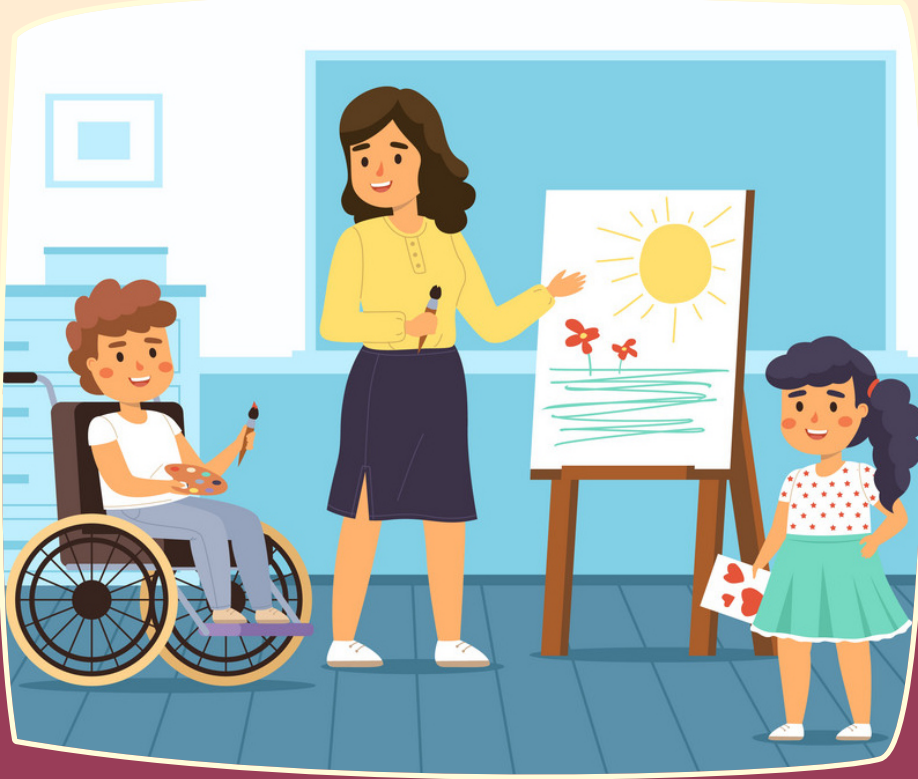
13. Adları/İsimleri tercüme etmeyin veya başka kültürlerde ve dillerde bulunan benzerleriyle değiştirmeyin.

Günümüzdeki örneklerde zamirlerin kullanıldığı görülmektedir (birebir çeviriden türetilmiştir, örneğin Drita = Işıl, Tsveta = Çiçek, Yusuf = Joseph vb.).

Dış görünüm, fiziksel görünüm, beslenme şekli, cinsiyet, sosyal durum veya belirli sağlık durumu vb. genellikle belirli öğrencileri, öğretmenleri etiketlemenin temeli olmayı bilirler.

Bireyin kabulü, bu yönler için de farkındalık ve duyarlılık anlamına gelmeli, bunları bir engel ve yük olarak değil, hem kişisel hem de profesyonel olarak kültürel zenginleşme ve gelişme için bir avantaj ve fırsat olarak deneyimlemelidir. Bu yaklaşımla, güvenli ve kapsayıcı bir okul ortamının yaratılmasını teşvik edecektir.

1. Dış görünüşe, fiziksel görünüme saygı, her birimizin boy, vücut ağırlığı, saç rengi ve yapısı, gözlerin şekli ve rengi açısından taşıdığı özelliklerin yanı sıra belirli tıbbi cihazların mevcudiyetinin farkındalığını ifade eder (örneğin gözlük, işitme cihazı, peruk, takma dişler ve diğer takma diş türleri vb.).

2. Öğrencilerde/öğretmenlerde bulunan farklı yeme tarzları, olumlu bir işaret ve yaklaşımı sürdürerek kültürlerarası bilgi için ek bir uyarıcı olarak kabul edilmelidir.

3. Kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinden kaçınılmalı ve aşağıdaki önerilere dikkat edilerek bunların üstesinden gelinmelidir:

- Öğrencilerin (mümkün olduğunda) cinsiyete dayalı heterojen gruplar halinde organize edilmesi;
- Sözde bölünmeyi önlemek için tipik kadın veya erkek renkleri, bir iş malzemesi, üniforma seçiminden kaçınılmalıdır (örneğin, erkekler için yeşilin, kızlar için pembe yaprak veya rozet);
- Oyuncak seçerken, erkek-kadın oyunlarını, sporları, meslekleri vb. bir şey ima etmeden, öğrencilerin kişisel tercihlerine saygı göstererek, bu tür malzemeler herkes tarafından kolayca erişilebilir olmalıdır;
- Günlük yaşamın çeşitli alanlarında başarılı kadın ve erkeklerin olumlu örneklerini ve modellerini gösterip teşvik etmek.

4. Sosyal saygıya ek olarak, öğretmenlerin her çocuğun özgeçmişini iyi tanıması gerekir. Belirli öğrencilerin etiketlenmesine katkıda bulunabilecek ebeveynlerin/velilerin mesleği, eğitimi veya işi ile ilgili olarak öğrenciler hakkında alenen sorular sormaktan kaçınmak önemlidir. Öğrencilerin sosyal durumlarını gözlemlerken, tüm çocukların belirli türdeki etkinlikleri, görevleri ve benzerlerini gerçekleştirmek için farklı türde materyallere, kaynaklara veya koşullara sahip olmadığı her zaman akılda tutulmalıdır.

Sınıfları, maddi gücü olmayan öğrencilere yardımcı olacak yedek çalışma materyalleriyle zenginleştirin.

Öğrenciler ve öğretmenler kesinlikle etnik, dilsel, ırksal ve dini farklılıklara sahiptir. Onları desteklemek ve teşvik etmek için çok sayıda eğitici, teşvik edici müdahaleyi hak eder ve sağlarlar. Çoklu yaklaşımlar yoluyla günlük okul yaşamında çeşitliliği teşvik etmenin temelidirler.

1. Öğrenci ve iş arkadaşlarınızın etnik kökenleri hakkında daha fazla bilgi edinin.

İlginç gerçeklerin kaynağı olabilecek ilgili bilgileri, birden çok etnik kökene ilişkin bilgileri araştırın. Öğrencilere ilham verici hikâyelerden esinlenerek, farklı etnik kökenlerden ünlü bilim insanlarının, sanatçıların, sporcuların, yazarların vb. yaşam yollarını sunan bilgiler sunulabilir. Etnik köken hakkındaki bilgiler, tarih, coğrafya, müzik, sanat eğitimi vb. gibi ek ilginç unsurlarla güncellenebilir.

2. Her öğrencinin ana dili hakkında daha fazla bilgi edinin.

Öğrenci aileleri, aile ortamında hangi dillerin konuşulduğu yani çocuğun hangi dillerle doğrudan temas halinde olduğu konusunda birçok bilgi ve detay sunabilir. Bu, elbette, tüm öğrencilerin belirli yönergeleri, ifadeleri eşit olarak anlayıp anlamadığını veya fazladan yardıma ve zamana ihtiyaç duyup duymadığını kontrol etmek için bir teşvik görevi görmelidir.

3. Birlikte çalıştığınız öğrencilerin hangi dini cemaatlere ait olduğunu öğrenin.

Öğrencilerinizin ve ailelerinin hangi dini bayramları kutladığını keşfedin.

Öğrencilerin ailelerinde kutlanan birçok farklı dini bayramın sembolizmi, evrensel insani mesajların vurgulanmasına temel oluşturabilir. Öğrencilerin, isterlerse, tatillerini yakın veya geniş ailelerinde kutlarken deneyimlerini, deneyimlerini, duygularını paylaşımlarına elbette izin verin. Bu şekilde, ailelerde farklı dini bayramları uygularken ortaya çıkan tüm özellikleri dikkate alma fırsatına sahip olacaksınız.

NO TO RACISM

4. Irkçılık karşıtı konular sürekli olarak tanıtılmalıdır.

Çok sayıda öğretici uzun metrajlı film ve belgesel filmler, edebi eserler, müzik, sanat, röportajlar vb. kullanın. Öğrencileri, tarihin farklı dönemlerinde önde gelen ırkçılık karşıtı eylemcilerin biyografilerini araştırmaya teşvik edin.

Farklılıkları tanımak bir engel olarak değil, etrafımızdaki çeşitliliğin bir algısı olarak anlaşılmalıdır ve bu, empati geliştirmemize, aynı zamanda kendi önyargılarımızla yüzleşmemize ve adaletsizliği görmemize izin vermektedir.

Bütün bunlar, özgüven ve onlara karşı aktif tutum, yani adaletsizliğe, eşitsizliğe, önyargıya karşı çıkma becerilerini geliştirmenin bir ön koşuludur.

Bu tür bir yaklaşımlar bize sadece ırkçılık ve cinsiyetçilik yapmamanın, ayrımcılık yapmamanın önemi konusunda farkındalık yaratmanın yeterli olmadığını, aksine ırkçılık ve cinsiyetçilik karşıtlığını aktif olarak teşvik etmemiz gerektiğini göstermekte ve öğretmektedir. Önyargılara ve ayrımcı politikalara karşı aktif bir tutumun ve muhalefetin bir yansıması olarak teşvik edilmelidir.

“Karanlık karanlığı uzaklařtıramaz; bunu ancak ışık yapabilir. Nefret nefreti uzaklařtıramaz; bunu ancak sevgi yapabilir.”

– Martin Luther King –

Kültürlerarasılık ve Gruplar

Öğrencilerde kültürlerarası becerilerin gelişimi öncelikle şöyle başlar:

- Kendiniz ve kendi kimliğiniz hakkında olumlu bir imaja sahip olmak,
- Kendi fikrini özgürce ifade etmek,
- Kendilerinden farklı olanlara saygı ve empati geliştirmek,
- Açık iletişim kurmak,
- Yardım etme, paylaşma, dönüşümlü işbirliği yapma ve başkalarına güven gösterme isteği;
- Farklı geçmişlere sahip bireyler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları algılamak;
- Gruptaki çatışma durumlarını çözme ilkelerini anlamak ve özen göstermek;
- Aktif dinleme vb.

Kültürlerarası yaklaşımlar şunları sağlamalıdır:

- Etkileşim,
- Doğrudan çok yönlü iletişim,
- Eleştirel, esnek düşünmeyi teşvik etmek,
- Empatiyi teşvik etmek ve geliştirmek,
- Merak uyandırmak,
- İşbirliğini teşvik etmek vb.

Bireysel, ikili veya grup çalışma biçimlerine ek olarak, öğrencilerin birçok açıdan farklılıkları keşfetme ve anlama merakını uyandırmak için çeşitli fırsatlar sunar.

Bununla beraber, hoşgörü ve bunların kabulü güçlendirilir; öğrenciler yeni bilgileri ve bakış açılarını keşfetmeye teşvik edilir; karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirir.

Yukarıda verilmiş olan yaklaşımların gerçekleşmesini sağlayan öneriler:

1. Kişinin kendi kültürel kimliğini araştırması ve bu bilgiyi bir grup sınıf arkadaşıyla paylaşması. Öğrenciler, öğrenmeye açık olmaya ve yaşlıları tarafından anlatılan hikâyeleri kabul etmeye teşvik edilebilir

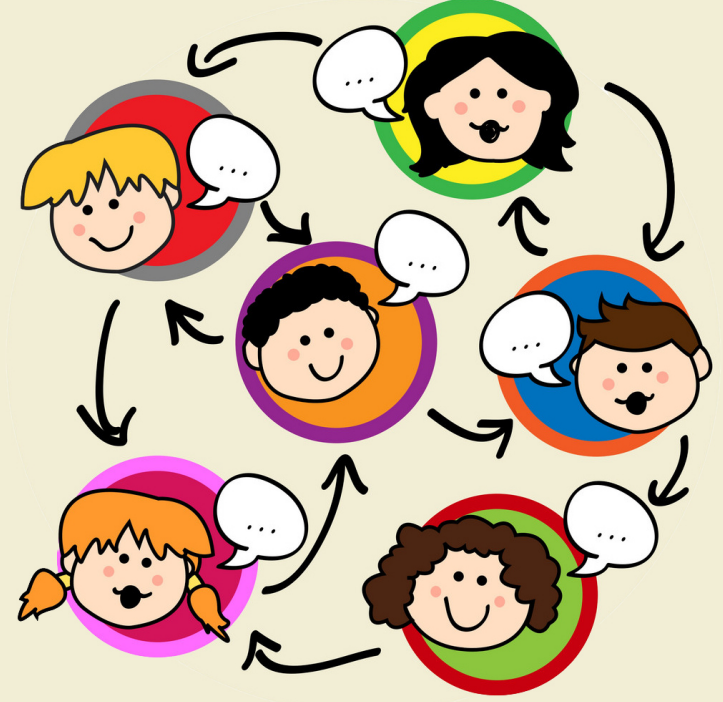
2. Genellikle farklı üyelerden oluşan birçok küçük farklı gruplar halinde organize edilecek öğrencilerin bilgilerinin paylaşılmasını sağlar. Sınıf arkadaşlarıyla daha fazla etkileşimin yanı sıra çok yönlülük oluşturmaya katkıda bulunabilir;

3. Sınıfın dönemsel ve planlı mekânsal olarak yeniden düzenlenmesi, öğrenciler arasında tüm sınıf düzeyinde ilişkiler kurma fırsatlarını teşvik edecektir, öğrenme ve çalışma için kapsayıcı bir ortamın yaratılmasını kolaylaştıracak ve aynı zamanda birkaç küçük gurubun oluşması da engellenmiş olacaktır. Gruplar genellikle bir grup öğrenci arasındaki çoklu benzerliklere dayalı olarak oluşturulur, bu nedenle bu şekilde ki düzenleme, farklı geçmişlere sahip öğrenciler arasında arkadaşlıkların gelişmesine olanak tanıyabilir;

4. Takım işbirliğini geliştirmek ve desteklemek, grup içinde iletişimi teşvik etmek, güven, yardım, adil oyunlar vb. gibi etkinlikler düzenlenebilir;

5. Hem yerel, hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde öğrencilerle, diğer sınıflardan, okullardan, yerlerden, şehirlerden akranlarıyla (yaşıtlarıyla) temasları, değişimleri sağlar. Hep birlikte çeşitli ortak oyunlar, etkinlikler (festivaller, sergiler, spor müsabakaları, uluslararası günlerin işaretlenmesi vb.), başlatılabilir.

Aksine, öğrencilerin farklılıklarla kişisel, doğal ve sürekli temas kurma fırsatı yoksa kültürlerarası eğitimden bahsetmek yanıltıcıdır.

Unutulmamalıdır ki, kültürlerarası eğitim, farklı yaşlardaki öğrencilerle tüm derslerde çapraz ve geçişli bir şekilde sunulmaya olanak sağlar.

*“Eğitim güven doğurur. Güven, umutları
yeşertir. Umutlar barışı besler.”*

– Konfüçyüs –

Kültürlerarası Tasarım

Kültürel, dilsel, cinsiyet, sosyal, etnik, mekânsal, ırksal çeşitlilik sürekli olarak mevcut olmalı, terfi ve teşvik edilmelidir.

Çeşitli fotoğraflar, posterler, kitaplar, bayraklar, semboller, melodiler, çalgı aletleri, geleneksel nesneler ve benzerlerini kültürlerarası tasarımı içerebilir. Aynıları, köken, yaşam biçimi, kültürel ve dilsel miras açısından çeşitliliğin, zenginliğinin bir örneği ve yansıması olarak hizmet etmelidirler.

Böyle bir ortam, sürekli olarak merak uyandırmayı, tanışmaya açık olmayı, farklı karakterdeki benzerlikleri ve farklılıkları keşfetmeyi sağlayacaktır.

Okulun/sınıfın mekânsal düzenlemesi tüm kültürlerin olumlu yönünü yansıtmalı, yani çeşitlilik, gerçekçi ve eksiksiz, olumlu bir çağrışım içinde sunulmalıdır.

Kültürlerarası bir ortam daha basit çözümlere dayanabilir:

1. Cesaretlendirici, teşvik edici çok dilli mesajlar, sloganlar, posterler

İlginç çözümler, tarihin farklı dönemlerinden, farklı coğrafi bölgelerden ünlülerin düşünceleri, mesajları olabilir. Örnekler birçok dilde ve dolayısıyla birçok metin türünde yazılabilirler.

Öğrencilerin merakı farklı kültürel ve sosyal ifadelerle, birden çok dilden (hem ilgili dillerden hem de dünya dillerinden) kelimelerle farklı afişler yapılabilir.

2. Kültürel olarak çeşitli fotoğraflar, çizimler, uygulamalar ve semboller

Öğrencileri, alanı sıklıkla değiştirecek ve geliştirecek potansiyel fotoğrafların, illüstrasyonların vb. seçimine aktif olarak katılmaya teşvik edin.

Çeşitliliğin bir göstergesi olarak farklı hayvanların, bitkilerin, binaların, bayrakların, kıyafetlerin, kostümlerin, ayakkabıların, müzik aletlerinin, ünlü bilim adamlarının / sanatçıların / yazarların / sporcuların vb. gibi resim ve hikâyeleri olabilir.

3. Kùltürlerarası işaretlî sergiler (örn. kumaşlar, kostümler, nesneler, oyuncaklar vb.)

Hem sınıflarda hem de okul genelinde birden fazla hareketli köşeler oluşturulabilir. Sergilerin sergilenmesine ek olarak, elbette, ürünün kendisi, bir kostüm parçası, ayakkabı türü vb. hakkında, yani nereden ve ne zaman geldiği; temsil ettiği ve simgelediği; bugün nerede kullanıldığı (örn. kartlar şeklinde) vb. gibi örnekler yazılı bilgiler kullanılabilir.

HERBS AND SPICES

4. Yerel ve küresel bağlamda biyolojik çeşitliliği yansıtan farklı bitki örnekleri

Okulda/sınıf ortamında farklı çiçek türleri, farklı ağaç türleri ve diğer şifalı otların kullanılacağı bir köşe düzenleyin. İlgi uyandıran kısımlar baharatlar da olabilir (küçük kutularda, kavanozlarda, şişelerde düzenlenmiş) dünyanın birçok yerinden gelen tat, kokuya ve görünümüne özen gösterilebilir.

5. Müzik öğeleri (melodiler, besteler/kompozisyonlar vb.)

Eğitim sürecini farklı geçmişlerden gelen müzikal öğelerle kültürlerarası eğitimi destekleyerek, eğitim sürecini farklı bölge, yer ve kültürlerden gelen müzik unsurlarla sürekli zenginleştirilebilir ve çeşitli derslerde farklı öğretim içerikleri aracılığıyla uygulanabilir.

6. Çeşitli esnek öğrenci köşeleri düzenleme (örn. müzik köşesi, yenileme ve okuma köşesi, oyun, çatışma çözme vb.)

Örneğin, bir okuma köşesine, öğrencilerin kolayca erişebilecekleri resimli kitaplar, kitaplar, ansiklopedilerden oluşan küçük bir koleksiyon yapılabilir. Bazı eserlerin yani yazarların tanıtımları haftalık/aylık düzeyde organize edilebilir. Müzik köşesi, farklı kıtalardan, dünyanın çeşitli yerlerinden gelen birçok çalgı aleti türünden eserler içerebilir.

Kültürlerarası okul düzenlenmesinde, öğrencilerin kendilerinin ve ailelerinin iz bırakacağı dinamik, eğlenceli ve renkli bir okul alanı oluşturmaya çalışmalıdır. Bilim insanları, sporcular, oyuncular, müzisyenler ve sanatçılar gibi ünlülerin başarılı örneklerinin yanı sıra farklı coğrafi bölgelerde kullanılan selamlar, bayraklar, semboller, tanınmış yapılar, kostümler vb. gibi örnekler de kullanılabilir.

KAYNAKÇA

1. Bartulovic, M., Kusevic. B. (2016). Sto je interkulturno obrazovanje – Prirucnik za nastavnike i druge znatizeljnike. Zagreb: Centar za mirovne studije
2. Bias Busting for beginners (2021). Belfast: Northern Ireland Council for Integrated Education
3. Guidelines for Intercultural Education (2006). Dublin: National Council for Curriculum and Assessment
4. Intercultural Education in the Primary Schools (2005). Dublin: National Council for Curriculum and Assessment
5. Концепција за интеркултурно образование (2016). Скопје: МОН (<http://www.mon.gov.mk/images/Koncepcija-mk.pdf>)
6. Sablić, M. (2014). Interkulturalizam u nastavi. Zagreb: Naklada Ljevak
7. UNESCO Guidelines on Intercultural Education (2006). Paris: UNESCO
8. Vodic za unapredjenje interkulturalnog obrazovanja (2007). Beograd: Grupa Most i Fond za otvoreno drustvo

Nansen Dialogue Centre Skopje

Sonay Bilal · Biljana Krsteska-Papikj · Osman Emin

Steps towards interculturalism

Skopje, 2022

Introduction

The preparation of this brief guide through intercultural challenges was encouraged and emerged as a result of our wish to deal with numerous dilemmas, and sometimes misperceptions about the intercultural aspects of the upbringing and educational process.

We would like this handbook to be an easy, clear and simple guide used in schools and classrooms in dealing with daily and frequently asked questions with an intercultural sign.

Intercultural education seeks to continuously support the richness of diversity in almost all areas of human life. It is an education focused on the advocacy of equal opportunities, human rights, non-discrimination, empathy, acceptance and respect.

That is why **intercultural education is crucial for all children and students, regardless of their age.**

Moreover, **intercultural education should be a naturally embedded component in the daily upbringing and educational process,** regardless of the ethnic and linguistic structure of students and teachers in a school.

Intercultural education does not only deal with ethnic, racial and linguistic differences, but should also affect students' awareness of the differences found in many areas of everyday life (such as social status, gender, age, profession, family background, learning style, food culture, physical appearance, etc.).

It is clear that **this type of education does not imply the introduction of a separate subject**, but should be a reflection of a cross-curricular approach, just as it should be an element of both formal and "hidden" curriculum.

We sincerely hope that this guide will give support to teachers, professional associates and parents, but also interested individuals in developing an inclusive and warm classroom ambiance, in order for everyone to feel welcome, recognized and accepted!

The authors

"No one is born hating another person because of the colour of his skin, or his background, or his religion. People must learn to hate, and if they can learn to hate, they can be taught to love, for love comes more naturally to the human heart than its opposite."

– Nelson Mandela –

Interculturalism and the individual

Respect for uniqueness

The first (and the last) name reflects the personal and family identity of each individual and deserves particular respect and attention, especially in a school context. Students and teachers often have the opportunity to encounter names and surnames from different cultural contexts in the school environment. It should be properly used in the pedagogical work, in order to sensitize students and teachers for acceptance, empathy and openness in an intercultural manner.

Each first (and last) name has a certain story, meaning, symbolism and emotional dimension, first of all for students, i.e., teachers, and then for members of their families, which is another reason for nurturing intercultural sensitivity following some specific and easy applicable steps:

1. Find out about the meaning of your name, but also of the names of your students, colleagues and associates in the upbringing and educational process.

There are a lot of games available for discovering and learning about names, such as: My Badge; Singing name; Playful name; Name + characteristic/colour/sound; Story about my name, etc.

2. Use relevant sources to find out more about the origin and meaning of names.

Onomasticons can be useful sources of documented interpretations and explanations of the meaning of names.

3. Encourage students to tell stories about their names, i.e., who chose their name, whether they were named after a family member, what is the meaning of the name, whether they are satisfied with the name, etc.

Create a safe group climate in which students would feel safe and welcome to share their stories. Mocking in the group, inappropriate comments or insults should not be allowed. Provide each child with enough time to tell their story. Allow each child to share as much information about their name as they like, without further insisting or asking about certain aspects of the name.

4. Learn more about the cultural context from which the first (and the last) name of your students and co-workers originates.

An encouraging circumstance is if you already have the names of the students and are able to learn and read more about some of them.

5. Try to remember the correct names of your students.

There are some easy ways for faster memorization of the names of larger number of students, such as: badges, name cards or self-adhesive tapes with written names placed on the desks. It is preferable to avoid addressing like: You at the first desk; Girl sitting next to the door; Boy with a red blouse, etc.

6. If you do not understand the first (last) name, ask the student to repeat it again, in order to avoid mispronunciation.

It is all right to ask a child to repeat their name if you have not understood it.

For example: I would really like to pronounce your name correctly and accurately. Please help me with that! How do I pronounce it correctly? Please repeat it once more slowly!

7. Pay attention to the correct pronunciation and accentuation of the first (last) name.

If you are unsure how to pronounce and accentuate the name correctly, you can ask the student or their family members to help you. They will find this kind of initiative as very important, as it indicates respect.

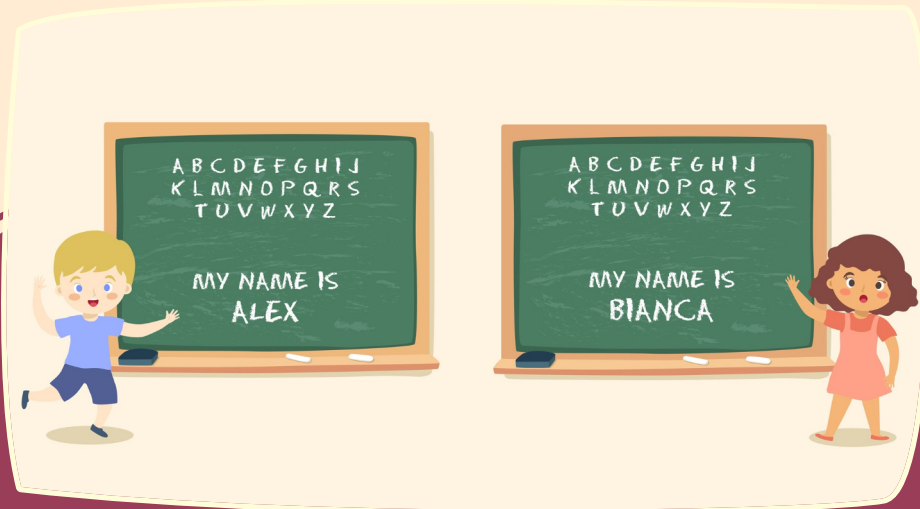
8. Allow students to react if their name is mispronounced.

Teachers may warn their colleagues and co-workers if they notice that the first or last name of some students is used incorrectly. It gives a child additional feeling of safety.

9. Correct yourself immediately if you pronounce the name improperly.

After the students introduce themselves, it is a good practice to repeat the student's name immediately to make sure that you have heard and pronounced it correctly.

10. Do not shorten first (last) names, as they often remain as permanent nicknames.

Never shorten names without permission of students or family members. Make sure that classmates or your co-workers do not practice it. If certain nicknames are allowed, make sure they do not have a negative connotation and are not rhyming in a derogatory context (e.g., Anna Banana, Kim Scream). In the case of longer names, which may be more specific for pronouncing, you should not insist on shortening them in order to make the pronunciation easier, because this underestimates the identity and the cultural origin of the student.

11. Comments like "Your name is so strange!"; "What was the reason your parents named you so?"; "Isn't that a typical male/female name?"; "Why do you have such a long name?", "I will never remember your name", etc., are considered as inappropriate.

The recommendations refer to the last names as well, and comments on their geographical, ethnic origin, etc. Some names can be more difficult and specific to pronounce, but the above-mentioned comments would suggest that the individual is rejected and unappreciated.

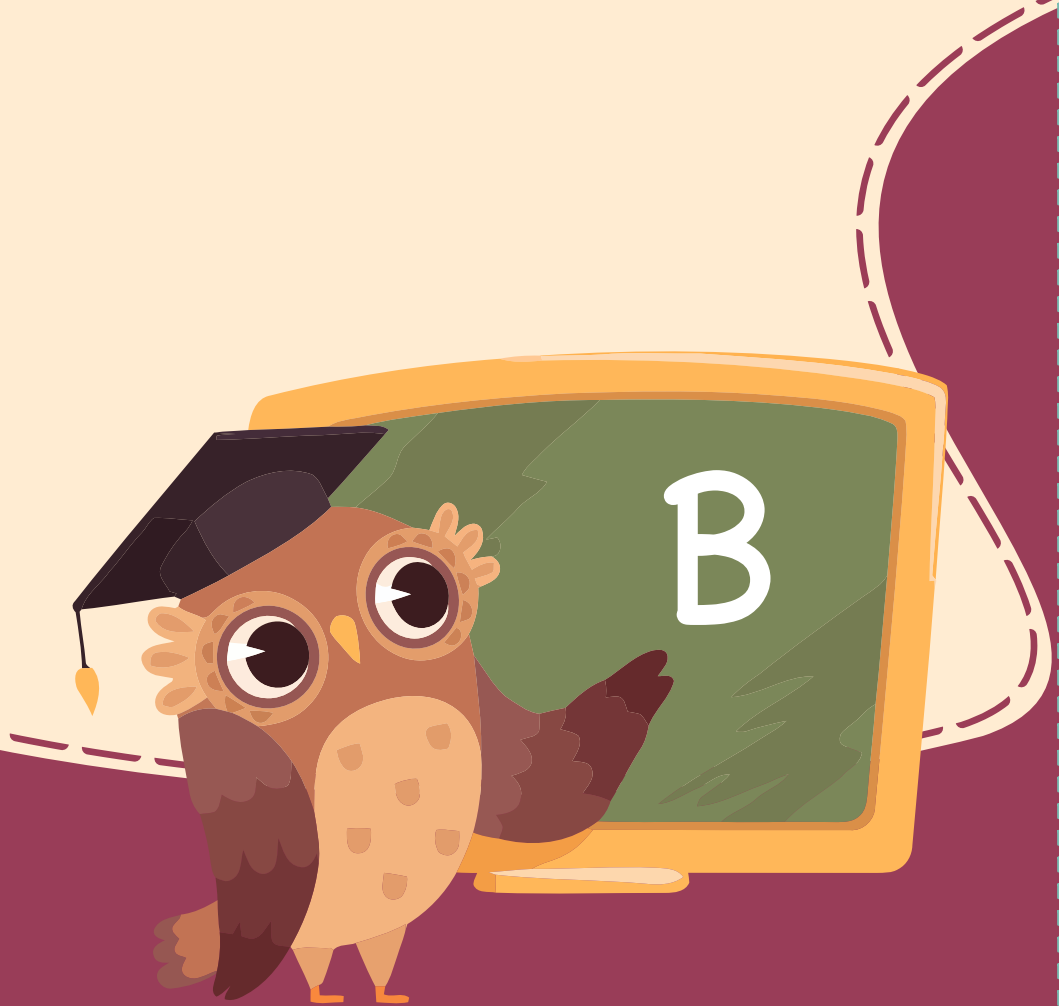
12. Find out how to write certain names in different alphabets.

Encourage students to create a corner with their names written and displayed in different alphabets, which will positively affect the students' curiosity and the expansion of their horizons.

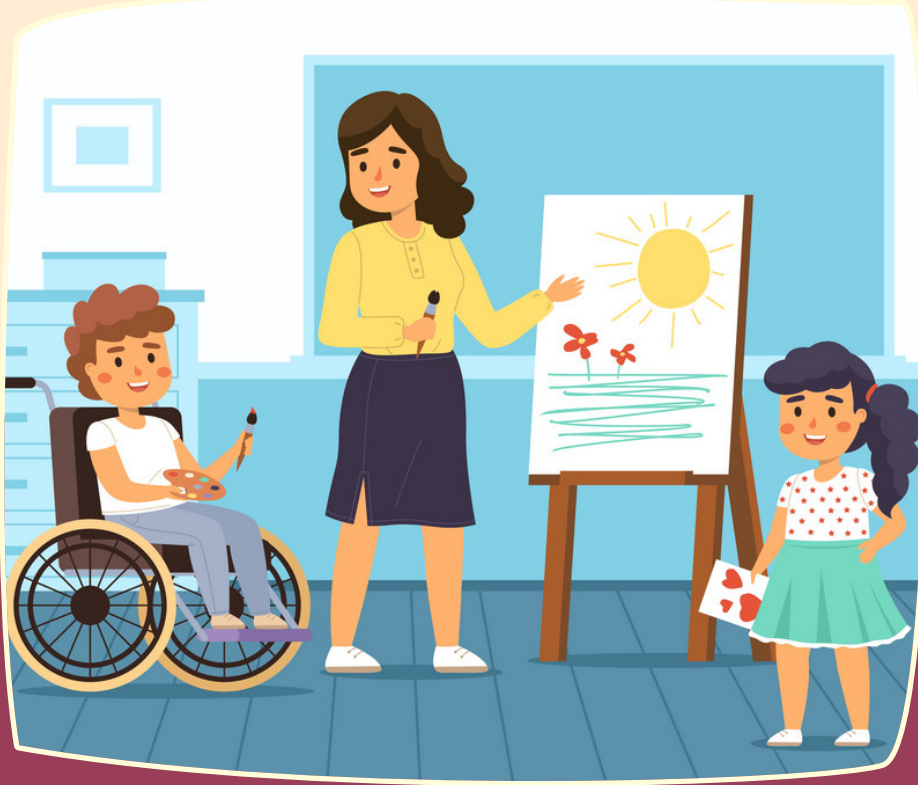
13. Do not translate names or replace them with similar names that are common in other cultures or languages.

Examples of literal translation of names are very common as well, for example Johannes/Juan – John, Lucia – Lucy, Yorgos – George, Павел (Pavel) – Paul, Agnese – Agnes, etc.

Physical appearance, food culture, gender/sex, social status or certain health condition, etc., can often be used as a basis for labelling particular students or teachers.

To accept someone means to have awareness and sensitivity for these aspects as well; they should not be perceived as an obstacle or burden, but as an advantage and opportunity for cultural enrichment and development both personally and professionally. This approach will encourage the provision of a safe and inclusive school environment.

1. Respect for the physical appearance implies awareness of individual features such as body height and weight, hair colour and texture, eyes shape and colour, and certain medical aids (e.g., glasses, hearing aids, wigs, braces, prosthetic devices, etc.)

2. Different food culture of students/teachers should be recognized as an additional encouragement for developing intercultural skills, observing the positive value and approach.

3. Gender role stereotypes should be avoided and overcome by following these recommendations:

- whenever possible, students should be organized into gender heterogeneous groups,
- avoid the division of colours and objects to so-called typical feminine or masculine when choosing a work materials or uniforms (e.g., pink sheet or badge for girls, green for boys),
- when choosing toys and props, care should be taken that they are easily accessible to all, respecting the personal choice of students and without alluding to the so-called feminine and masculine games, sports, jobs, etc.,
- promote positive examples and models of successful women and men in various areas of daily life.

4. In order to respect the social situation in a classroom, it is necessary for teachers to be familiar with the background of each child. It is important to avoid publicly asking questions about the profession, education or job of the parents/legal guardians that would lead to labelling of some students. Observing the social status of students, it should always be borne in mind that not all children are provided with various types of materials, resources or conditions for carrying out certain types of activities, assignments, etc.

Provide classrooms with spare work materials for students who cannot afford it.

Certainly, students and teachers differ in ethnicity, language, race and confession. Those differences enable a large number of upbringing and educational stimulating interventions in order to support and promote them. They are the basis for promoting diversity in everyday school life through several approaches.

1. Learn more about the ethnic background of your students and co-workers.

Look for relevant information that can serve as a source of interesting facts and insights about different ethnicities. Students' interest may be aroused by stories, documentaries, etc., featuring biographies of famous scientists, artists, athletes, or writers with different ethnic backgrounds. The information and knowledge gained about the ethnic origin can be upgraded with additional interesting elements from history, geography, music, art education, etc.

2. Find out more about each student's native language.

Students' family members can offer a lot of information and details about which languages are spoken in the family, i.e., which languages the child is in direct contact with. This should of course serve as an incentive to check if all students can understand certain instructions and expressions easily or if they need extra help and time.

3. Find out which religious communities your students belong to.

Find out which religious holidays your students and their families celebrate.

The symbolism of the many different religious holidays that are celebrated in the families of the students can be the basis for emphasizing the universal human messages. Allow students, if they wish, to share their experiences and feelings while celebrating the holidays in their nuclear or extended family. That will allow you to consider all the features of celebrating different religious holidays in families.

NO TO RACISM

4. Topics related to anti-racism should be continuously promoted.

Use a large fund of instructive motion pictures and documentary films, literary works, music and art, interviews, etc. Encourage students to explore biographies of prominent anti-racism activists across different periods of history.

Recognizing differences should not be accepted as an obstacle, a barrier, but as a perception of the diversity that surrounds us and allows us to cultivate empathy, face our own biases and identify injustice.

All this is a precondition for building self-confidence and skills for active attitude towards them, i.e., opposing injustice, inequality and bias.

This kind of approach suggests that it is not enough just to cherish awareness of the importance of non-racism, non-sexism and non-discrimination, but, on the contrary, that we should actively advocate anti-racism, anti-sexism and anti-discrimination as a reflection of active attitude and fight prejudices and discriminatory policies.

"Darkness cannot drive out darkness; only light can do that. Hatred cannot drive out hatred; only love can do that."

- Martin Luther King -

Interculturalism and the group

The development of intercultural skills in students starts, above all, from:

- having a positive image of oneself and one's identity;
- free expression of one's own opinions;
- developing respect and empathy for different individuals;
- establishing open communication;
- willingness to help, share, exchange and collaborate, as well as show trust in others;
- perceiving similarities and differences between individuals of different backgrounds;
- understanding and nurturing the principles for resolving conflict situations in the group;
- active listening, etc.

Intercultural approaches should enable:

- interaction,
- direct multidirectional communication,
- encouragement of critical and flexible thinking,
- encouragement of and developing empathy,
- nurturing of curiosity,
- promotion of cooperation, etc.

In addition to the individual, tandem or group forms of work offer a variety of opportunities to arouse students' curiosity to discover and understand the differences in many aspects.

Thus, the tolerance and acceptance are strengthened, students are encouraged to explore new information and perspectives, and the decision-making and problem-solving skills get enhanced.

A few easy steps that enable the implementation of the above mentioned, are:

1. Researching own cultural identity, and sharing the gained knowledge with a group of classmates. Students should be encouraged to be open to learning and accepting the stories of their peers;

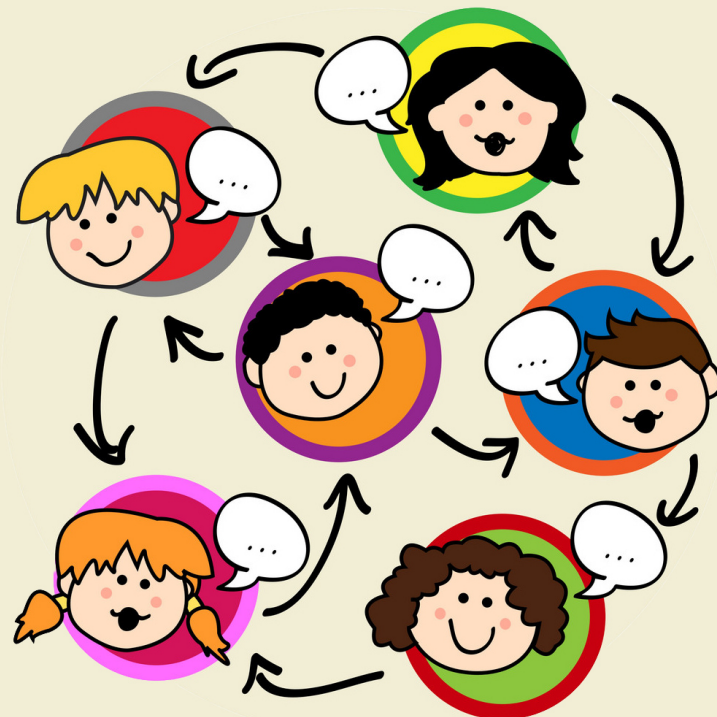
2. Sharing of knowledge and information of students should be organized in small heterogeneous groups that would often be composed of different members. It will contribute to building multiperspectivity and greater interaction with classmates;

3. Periodic and planned rearrangement of the classroom space, in order to encourage opportunities for building relationships between students at the level of the whole class, which will facilitate the creation of an inclusive environment for learning and work, and will also prevent the formation of smaller cliques. Cliques are usually formed based on certain similarities between a group of students, so this way of organizing allows fostering friendships between students from different backgrounds;

4. Organizing games and activities to develop and support team cooperation, to promote group communication, trust, assistance, fair play, etc.;

5. Enabling contacts, acquaintances and exchanges with students, peers from other classes, schools and places of residence both locally and regionally, as well as internationally. Various joint games, events (festivals, open days, exhibitions, sports competitions, international days celebration, etc.), activities, etc., can be initiated.

It is misleading to talk about intercultural education if students do not have opportunities for immediate personal, natural, and constant contact with diversity.

We must consider that the intercultural education is implemented with students of different ages and transversely across all subjects.

*"Education breeds confidence.
Confidence breeds hope. Hope breeds peace."*

- Confucius -

Intercultural design

Cultural, linguistic, gender, social, ethnic and racial diversity should always be widespread, encouraged and advertised in a school environment.

It can include various photos, posters, books, flags, symbols, melodies, instruments, traditional items, etc. They should serve as an example and a reflection of the richness of diversity in terms of origin, life style and cultural and linguistic heritage.

Such an ambience will continuously enable the encouragement of curiosity and openness to recognizing and discovering similarities and differences of various natures.

The design of the school/classroom space should reflect the positive aspect of all cultures, i.e., the diversity should be presented realistically in its full extent, and in a positive connotation.

An intercultural environment can be based on certain simple solutions:

1. Encouraging and stimulating multilingual messages, mottos and posters

An interesting solution might be quotes and messages of famous people from different historical periods and geographical areas, written in different languages and alphabets.

Students' curiosity can be aroused by posters featuring various cultural and social phrases and words in several (local or international) languages.

2. Culturally diverse photos, illustrations, applications and symbols

Encourage students to actively participate in the selection of photos, illustrations, etc., which would be used to change and enrich the environment.

They can include representation of different animals, plants, buildings, flags, clothes, costumes, shoes, musical instruments, famous scientists/artists/writers/athletes, etc.

3. Exhibits with intercultural sign (e.g., fabrics, costumes, items, toys, etc.)

Several mobile corners can be organized both in the classrooms and throughout the school. Exhibits should be accompanied by written information (e.g., in the form of cards) about the item, the piece of clothing, the type of footwear, etc. – its geographical and historical origin; what does it represent and symbolize; where it is used today, etc.

4. Samples of different plants reflecting biodiversity in a local and global context

Organize a corner in the classroom/school where different types of flowers, specimen trees and other plants can be easily accessible. An interesting detail can be spices (put in small boxes, jars or bottles) from several regions of the world, which are specific in their appearance, taste and smell.

5. Musical elements (melodies, compositions, etc.)

Continuously enrich the upbringing and educational process with musical elements from various regions, places and cultures in support of intercultural upbringing. This can be carried out through different teaching contents in several subjects.

6. Various flexible student corners (e.g., Music corner, Creative and reading corner, Corner for playing games, conflict resolution), etc.

The Reading corner, for example, may include a small collection of picture books, books and encyclopaedias available to students. Promotions of some of the works, i.e., writers, can be organized on a weekly/monthly level. The Music corner may include creation of many types of instruments from different continents and regions of the world.

The intercultural school should strive to shape a dynamic, playful and a colourful school space, with students and members of their families taking part in its design. Such environment should include greeting messages, flags, symbols, iconic buildings, costumes, etc., from different geographical regions, and successful examples of famous people, such as scientists, athletes, actors, musicians and artists.

References

1. Bartulovic, M., Kusevic. B. (2016). Sto je interkulturno obrazovanje – Prirucnik za nastavnike i druge znatizeljnike. Zagreb: Centar za mirovne studije
2. Bias Busting for beginners (2021). Belfast: Northern Ireland Council for Integrated Education
3. Guidelines for Intercultural Education (2006). Dublin: National Council for Curriculum and Assessment
4. Intercultural Education in the Primary Schools (2005). Dublin: National Council for Curriculum and Assessment
5. Концепција за интеркултурно образование (2016). Скопје: МОН (<http://www.mon.gov.mk/images/Koncepcija-mk.pdf>)
6. Sablić, M. (2014). Interkulturalizam u nastavi. Zagreb: Naklada Ljevak
7. UNESCO Guidelines on Intercultural Education (2006). Paris: UNESCO
8. Vodic za unapredjenje interkulturalnog obrazovanja (2007). Beograd: Grupa Most i Fond za otvoreno drustvo

www.ndc.mk